

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

Magisterské kombinované studium 2011 – 2013

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Gabriela Macková

Zájmové vzdělávání a sociální služba ve školní družině

Praha 2013

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Lenka Felcmanová

COMENIUS UNIVERZITY PRAGUE

Master's degree Combined Studies 2011 – 2013

MASTER THESIS

Gabriela Macková

**Formal Education and Social Service in the
After-school Club**

Prague 2013

Master Thesis Supervisor: Mgr. Lenka Felcmanová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 10. 3. 2013

Gabriela Macková

Poděkování

Chtěla bych poděkovat Mgr. Lence Felcmanové za odborné vedení, za pomoc a rady při zpracování této práce.

Anotace

Tato diplomová práce se zabývá zájmovým vzděláváním a sociálními službami, které poskytuje školní družina. V teoretické části rozebírá legislativní rámec pro realizaci těchto činností. Praktická část předkládá rozbor základních dokumentů, které školní družina vytváří, školního vzdělávacího programu a vnitřního řádu. Součástí praktické části je i pedagogický výzkum zaměřený na ověření předpokladu o zužování zájmového vzdělávání a současném rozšiřování poskytování sociálních služeb na základě požadavků rodičovské veřejnosti.

Klíčové pojmy

Klíčové kompetence, odborné kompetence, sociální služby, školní družina, školní vzdělávací program, vnitřní řád, vychovatelé, zájmové vzdělávání.

Annotation

This dissertation thesis discusses non-formal education and social services provided by the after-school club. In the theoretical part leisure activities and social services in the school club are analyzed from legislative framework and implementation of education point of view. The practical part presents analysis of main after-school club's documents like a School Educational Program and Internal School Regulations. The master thesis contains an educational research which is focused on a verification of hypothesis about increasing social services at the expense of providing special-interest education according to parental demands.

Key terminology

After-school club, educators, internal school regulations, key qualifications, professional qualifications, School Educational Program, social services, special-interest learning.

Obsah

1	Úvod do problematiky	9
2	Zájmové vzdělávání ve školní družině	10
2.1	Analýza legislativy upravující zájmové vzdělávání	10
2.2	Obsah zájmového vzdělávání.....	12
2.3	Klíčové a odborné kompetence v zájmovém vzdělávání.....	14
2.4	Školní vzdělávací program.....	18
2.5	Úplata za zájmové vzdělávání ve školní družině	20
3	Sociální služby poskytované školní družinou	25
3.1	Analýza legislativy upravující poskytování dalších služeb ve školní družině.....	25
3.2	Další sociální služby poskytované školní družinou.....	26
4	Vnitřní řád školní družiny	27
4.1	Analýza legislativy upravující vnitřní řád školní družiny.....	27
4.2	Úprava práv a povinností ve vnitřním řádu.....	28
4.3	Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví účastníků a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí.....	32
4.4	Podmínky zacházení s majetkem školní družiny ze strany účastníků činnosti.....	34
4.5	Způsob evidence účastníků zájmového vzdělání ve školní družině.....	35
4.6	Závěrečná ustanovení a další náležitosti vnitřního řádu	36
5	Dokumentace o činnosti školní družiny	37
5.1	Analýza legislativy k vedení dokumentace o činnosti školní družiny.....	37
5.2	Vedení dokumentace ve školní družině	38
6	Pedagogičtí pracovníci ve školní družině	41
6.1	Analýza legislativy upravující činnost pedagogických pracovníků	41
6.2	Podmínky pro činnost pedagogických pracovníků.....	44
7	Provedení analýzy základních dokumentů pro činnost školní družiny	50
7.1	Vymezení cíle analýzy	50
7.2	Analýza vnitřních řádů školních družin.....	50
7.3	Analýza školních vzdělávacích programů školních družin.....	52
8	Výzkum v oblasti pedagogické praxe ve školní družině	54

8.1	Vymezení výzkumného cíle.....	54
8.2	Metody výzkumu.....	54
8.3	Metodika výzkumu a zkoumaný vzorek.....	57
8.4	Díličí výsledky výzkumu.....	57
8.5	Interpretace a diskuse výsledků.....	63
9	Závěry.....	66
	Seznam použitých zdrojů.....	68
	Seznam příloh.....	I
	Příloha A - Seznam tabulek.....	I
	Příloha B - Dotazník.....	II
	Příloha C – Bibliografické údaje.....	IV

1 ÚVOD DO PROBLEMATIKY

Školní družiny poskytují zpravidla dětem a žákům základní školy zájmové vzdělávání podle školského zákona¹. Zájmové vzdělávání, které poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti, se mimo školních družin dále uskutečňuje v ostatních školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času a školních klubech. Neoddělitelnou součástí činnosti školní družiny, tak, jak je požadována rodičovskou veřejností, je i zajištění dohledu nad dětmi a žáky a jejich činnostmi v době, kdy rodiče z různých důvodů tento dohled nemohou sami zajišťovat, tedy činnost školní družiny obsahuje i sociální složku. Všechny tyto další činnosti školní družiny, mimo zájmového vzdělávání, jsou v textu označeny pojmem „sociální služby“.

Tato diplomová práce v teoretické části navazuje na moji bakalářskou práci². Teoretická část podrobně rozebírá jednak zájmové vzdělávání poskytované školní družinou a jednak sociální služby, které školní družina poskytuje. Popisuje zájmové vzdělávání podle školních vzdělávacích programů, nastiňuje klíčové a odborné kompetence, které jeho účastníci získávají. Vymezuje i legislativní podmínky pro činnost pedagogických pracovníků ve školní družině včetně jejich odměňování. Podrobně rozebírá podmínky pro sestavování vlastních dokumentů, které školní družina pro svoji činnost vytváří, zejména školního vzdělávacího programu a vnitřního řádu. Legislativní rámec, ve kterém činnost školní družiny probíhá, je uveden tak, jak je stanoven obecně platnými předpisy ke dni 28. 2. 2013.

Praktická část této diplomové práce je zaměřena na:

1. provedení analýzy vzorku školních vzdělávacích programů ve vztahu ke konkrétním potřebám školních družin,
2. provedení a vyhodnocení výzkumu dotazníkovou metodou, jehož cílem je ověření předpokladu o zúženém rozsahu zájmového vzdělávání ve školní družině a naopak o rozšíření sociálních služeb poskytovaných školní družinou z podnětu rodičovské veřejnosti.

¹ § 111 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

² MACKOVÁ, G.: Zájmové vzdělávání mladé generace (ve volném čase). Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Praha 2011.

2 ZÁJMOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

2.1 Analýza legislativy upravující zájmové vzdělávání

Zájmové vzdělávání podle školského zákona poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti³. Pojmem vzdělávání se označuje současně vzdělávání a výchova⁴. Zájmové vzdělávání se uskutečňuje ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, zejména ve střediscích volného času, školních družinách a školních klubech.

Zájmové vzdělávání lze podle vyhlášky o zájmovém vzdělávání uskutečňovat zejména těmito formami⁵:

- a) *příležitostnou výchovnou, vzdělávací, zájmovou a tematickou rekreační činností nespojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,*
- b) *pravidelnou výchovnou, vzdělávací a zájmovou činností,*
- c) *táborovou činností a další činností spojenou s pobytem mimo místo, kde právnická osoba vykonává činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání,*
- d) *osvětovou činností včetně shromažďování a poskytování informací pro děti, žáky a studenty, popřípadě i další osoby a vedení k prevenci sociálně patologických jevů,*
- e) *individuální práci, zejména vytvářením podmínek pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů, nebo*
- f) *využitím otevřené nabídky spontánních činností.*

Vyhláška o zájmovém vzdělávání předpokládá, že výčet výše uvedených forem zájmového vzdělání není uzavřený a zájmové vzdělávání lze realizovat i jinými formami, např. formou příměstského tábora s přenocováním apod. Současně vyhláška neurčuje, zda formy zájmového vzdělávání jsou stanoveny z pohledu účastníka zájmového vzdělávání nebo z pohledu školského zařízení. „Příležitostná činnost“

³ § 11 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁴ § 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁵ § 2 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

z pohledu účastníka například může být „pravidelně“ organizována školským zařízením. Z formulací ve vyhlášce lze usoudit, že se spíše jedná o formy zájmového vzdělávání vymezené z pohledu účastníka tohoto vzdělávání.

Účastníky zájmového vzdělávání jsou děti, žáci a studenti; účastníky mohou být také pedagogičtí pracovníci, zákonní zástupci nezletilých účastníků, popřípadě další fyzické osoby.

Školní družina⁶ poskytuje zájmové vzdělávání žákům jedné školy nebo několika škol, případně i dětem v přípravné třídě jedné nebo více základních škol a dětem v přípravném stupni jedné nebo více základních škol speciálních. Školní družina vykonává činnost ve dnech školního vyučování a o školních prázdninách. Po projednání se zřizovatelem může ředitel přerušit činnost školní družiny v době školních prázdnin. Školní družina může vykonávat činnost pro účastníky, nebo účastníky a jejich zákonné zástupce, i ve dnech pracovního volna.

Školní družina organizuje zájmové vzdělávání především pro účastníky přihlášené k pravidelné denní docházce. Obecně platné předpisy dále nevymezují, co se rozumí pojmem „pravidelná denní docházka“, vymezení je tedy ponecháno na řediteli. Tento pojem je upřesněn pouze po případ vykazování ve statistice a pro potřeby financování školní družiny ze státního rozpočtu. Činnost školní družiny se uskutečňuje formami zájmového vzdělávání uvedenými v této kapitole pod písmeny a), b) a f). Školní družina umožňuje účastníkům odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování.

Činnost školní družiny je určena přednostně pro žáky prvního stupně základní školy. K pravidelné denní docházce mohou být přijati i žáci druhého stupně základní školy, žáci nižšího stupně šestiletého nebo osmiletého gymnázia nebo odpovídajících ročníků osmiletého vzdělávacího programu konzervatoře, pokud nejsou přijati k činnosti školního klubu. Činností vykonávaných školní družinou ve formách zájmového vzdělávání uvedených v této kapitole pod písmeny a) a f) se mohou účastnit i žáci, kteří nejsou přijati k pravidelné denní docházce do školní družiny.

O přijetí účastníka k pravidelné výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti se rozhoduje na základě písemné přihlášky; její součástí je písemné sdělení zákonných zástupců účastníka o rozsahu docházky a způsobu odchodu účastníka ze školní družiny. Rozhodování o přijetí zájemce k činnosti se neřídí správním řádem, o přijetí či nepřijetí

⁶ § 8 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

zájemce rozhoduje ředitel podle podmínek stanovených školním vzdělávacím programem. Účastníka je možné ze zájmového vzdělávání i vyloučit nebo podmíněně vyloučit v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených školským zákonem nebo vnitřním řádem školní družiny⁷.

Účastníci pravidelné denní docházky do družiny se zařazují do oddělení. Oddělení se naplňují nejvýše do počtu 30 účastníků. Je-li oddělení tvořeno pouze žáky se zdravotním postižením, je počet žáků v oddělení shodný s počtem žáků ve třídě školy samostatně zřízené pro tyto žáky podle zvláštního právního předpisu⁸. V oddělení lze individuálně integrovat nejvýše 5 účastníků se zdravotním postižením. Pojem „oddělení“ není obecně platnými předpisy dále nijak vymezen, z jejich pojetí je oddělení jen administrativní jednotka. Oddělení tedy nemusí (ale může) mít ani vlastní místnosti ani vlastního vychovatele. Na počtu oddělení ve školní družině závisí jen týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti vedoucího vychovatele⁹. Obecně platné předpisy ani neupravují, která činnost má probíhat v rámci oddělení, vyhláška o zájmovém vzdělávání¹⁰ pouze určuje, že ředitel stanoví nejvyšší počet účastníků na 1 pedagogického pracovníka s ohledem na druh vykonávané činnosti účastníků, zejména s ohledem na jejich bezpečnost.

2.2 Obsah zájmového vzdělávání

Obsah vzdělávání ve školách závazně stanovuje příslušný rámcový vzdělávací program. Ve vzdělávacím obsahu rámcových vzdělávacích programů je učivo chápáno jako prostředek k osvojení činnostně zaměřených očekávaných výstupů, které se postupně propojují a vytvářejí předpoklady k účinnému a komplexnímu využívání získaných schopností a dovedností na úrovni klíčových kompetencí.¹¹ Ve školských

⁷ § 31 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁸ § 10 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁹ Příloha nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

¹⁰ § 10 odst. 5 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

¹¹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007), VÚP, Praha 2007, str. 12.

zařízeních pro zájmové vzdělávání není, na rozdíl od škol, obsah vzdělávání závazně stanoven. Školský zákon pouze vymezuje obsah zájmového vzdělávání jako naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Povinnost stanovit konkrétní obsah zájmového vzdělávání ve školním vzdělávacím programu je uložena řediteli¹². Obsah zájmového vzdělávání tak může být sofistikovaně uspořádán do různých tematických celků. Ve školských zařízeních, která tvoří se školami jeden celek, se může při stanovování obsahu zájmového vzdělávání vycházet z rámcových vzdělávacích programů pro různé typy vzdělávání. Při tvorbě obsahu vzdělávání se vychází z možností a podmínek školských zařízení, věkových zvláštností účastníků, jejich zájmového zaměření, personálních podmínek.

Obsah vzdělávání představuje konkrétní podobu rozpracování dané formy zájmového vzdělávání. Ředitel školského zařízení má možnost dalšího rozpracování do dílčích částí. Zpracování, vzhledem k zvláštnostem zájmového vzdělávání, je vhodné uspořádat do integrovaných bloků. Je možné využít různých forem, včetně projektů.

Obsah i formy zájmového vzdělávání a použité prostředky by se měly výrazně lišit od vzdělávání ve škole.

Obsah zájmového vzdělávání ve školní družině může být například orientačně rozdělen do vzdělávacích oblastí, převzatých z rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Průřezová témata procházejí napříč vzdělávacími oblastmi a umožňují propojení vzdělávacích obsahů oborů. Tím přispívají ke komplexnosti vzdělávání účastníků a pozitivně ovlivňují proces utváření a rozvíjení klíčových kompetencí. Jednotlivé vzdělávací oblasti jsou tvořeny jedním vzdělávacím oborem nebo více obsahově blízkými vzdělávacími obory. Vzdělávací oblasti základního vzdělávání jsou¹³:

- Jazyk a jazyková komunikace (Český jazyk a literatura, Cizí jazyk)
- Matematika a její aplikace (Matematika a její aplikace)
- Informační a komunikační technologie (Informační a komunikační technologie)
- Člověk a jeho svět (Člověk a jeho svět)
- Člověk a společnost (Dějepis, Výchova k občanství)

¹² § 5 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

¹³ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007), VÚP, Praha 2007

- Člověk a příroda (Fyzika, Chemie, Přírodopis, Zeměpis)
- Umění a kultura (Hudební výchova, Výtvarná výchova)
- Člověk a zdraví (Výchova ke zdraví, Tělesná výchova)
- Člověk a svět práce (Člověk a svět práce)

Průřezová témata reprezentují v rámci vzdělávacího programu pro základní vzdělávání okruhy aktuálních problémů současného světa a stávají se významnou a nedílnou součástí základního vzdělávání. Jsou důležitým formativním prvkem základního vzdělávání, vytvářejí příležitosti pro individuální uplatnění žáků i pro jejich vzájemnou spolupráci a pomáhají rozvíjet osobnost žáka především v oblasti postojů a hodnot.¹⁴

- Osobnostní a sociální výchova
- Výchova demokratického občana,
- Výchova k myšlení v evropských a globálních souvislostech
- Multikulturní výchova
- Environmentální výchova
- Mediální výchova

Obsah školního vzdělávacího programu pro zájmové vzdělávání ve školní družině lze také členit například podle:

- věku účastníků,
- jednotlivých oblastí (např. sport, estetika, elektronika, informatika, přírodní vědy, ...).
- oblastí vycházející z organizační struktury školní družiny.

2.3 Klíčové a odborné kompetence v zájmovém vzdělávání

Zájmové vzdělávání poskytuje účastníkům naplnění volného času zájmovou činností se zaměřením na různé oblasti. Cílem zájmového vzdělávání, z pozice jeho účastníka, není jen osvojení poznatků a dovedností k naplnění volného času, ale i vytváření způsobilostí potřebných pro život nebo pro výkon povolání. Tento cíl se v české i zahraniční pedagogice a kurikulárních dokumentech označuje pojmem „kompetence“. Chápeme jím ohraničené struktury schopností a znalostí a s nimi

¹⁴Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007), VÚP, Praha 2007, str. 124.

související dovednosti, postoje a hodnotové orientace, které jsou předpokladem pro výkon absolventa zájmového vzdělávání ve vymezené činnosti (vyjadřují jeho způsobilost nebo schopnost něco dělat, jednat určitým způsobem). Kompetence tedy představují souhrn vědomostí, dovedností, schopností, postojů a hodnot důležitých pro osobní rozvoj a uplatnění každého člena společnosti. Jejich výběr a pojetí vychází z hodnot obecně přijímaných ve společnosti a z obecně sdílených představ o tom, které kompetence jedince přispívají k jeho vzdělávání, spokojenému a úspěšnému životu a k posilování funkcí občanské společnosti. Smyslem a cílem vzdělávání je vybavit všechny účastníky souborem kompetencí na úrovni, která je pro ně dosažitelná, a připravit je tak na další vzdělávání a uplatnění ve společnosti. Osvojování kompetencí je proces dlouhodobý a složitý, který má svůj počátek v předškolním vzdělávání, pokračuje v základním, středním a dalším (například zájmovém) vzdělávání a postupně se dotváří v dalším průběhu života. Úroveň kompetencí, které účastníci dosáhnou na konci zájmového vzdělávání, nelze ještě považovat za ukončenou, ale získané kompetence tvoří neopomenutelný základ pro celoživotní učení, vstup do života a do pracovního procesu.

V rámcových vzdělávacích programech některých oborů středního vzdělání se kompetence formálně dělí na klíčové (soubor požadavků na vzdělání, zahrnující vědomosti, dovednosti, postoje a hodnoty, které jsou důležité pro osobní rozvoj jedince, jeho aktivní zapojení do společnosti a pracovní uplatnění, jsou univerzálně použitelné v různých situacích) a odborné (vztahují se k výkonu pracovních činností a vyjadřují profesní profil absolventa oboru vzdělání, jeho způsobilosti pro výkon povolání), ve skutečnosti však neexistují odděleně, prolínají se.

Nutno zdůraznit, že obecně platné předpisy nestanovují, které klíčové a odborné kompetence si vytvoří účastník po ukončení zájmového vzdělávání, nestanovují ani povinnost tyto kompetence uvádět ve školním vzdělávacím programu. Proč stanovovat klíčové nebo odborné kompetence v zájmovém vzdělávání? Můžeme je chápat jako cíle zájmového vzdělávání: Naučit, rozvinout, posílit, potlačit, rozšířit naučené, získané, osvojené návyky, dovednosti, schopnosti, vědomosti tak, aby výstupem, který při našem zájmovém vzdělávání očekáváme, byla osobnost, která zvládne, dokáže, umí, překoná ... a která dosáhne klíčových a odborných kompetencí, které stojí na vyšším stupni žebříčku, než se kterými přišla na začátku zájmového vzdělávání. Jedná se o

naprosto jednoduchý vývoj, proces, ve kterém kvalifikovaným, odborným působením posunujeme účastníka zájmového vzdělávání na vyšší vzdělanostní stupeň¹⁵.

Cíl je základním a nezbytným předpokladem každého pedagogického působení. Pomáhá nám usnadňovat volbu efektivních pedagogických prostředků, výběr konkrétních činností, má zásadní vliv na formování personálních, materiálních a dalších podmínek výchovy a vzdělávání:

1. Definujeme, které kompetence chceme u účastníků rozvíjet vytvořit, získat, prohloubit, rozvinout, ... nebo naopak potlačit.
2. Vysvětlujeme účastníkům obsah kompetence, který chceme podporovat nebo naopak potlačit. Nutné je vysvětlit výhody nebo negativní důsledky (nutná je aktivní komunikace s účastníky).
3. Prostřednictvím nejrůznějších her, činností a dalších aktivit kompetence posilujeme, potlačujeme ... (nezbytně nutná je kvalifikovaná příprava). Pro pedagoga je nutné stále sledovat a vyhodnocovat průběh konkrétního vzdělávání i průběh celého výchovně vzdělávacího procesu.
4. Vyhodnocení – sumarizace toho, co jsme již prošli, zvládli (hodnocení ze strany pedagoga, ze strany účastníka).
5. Hodnotíme pokroky, metody, které jsme použili (kladně či záporně), hodnotíme stav a průběh procesu (na co se příště zaměříme, čeho vyvarujeme), hodnotíme, které kompetence účastníci dosáhli nebo získali.

Proces vytváření kompetencí lze zobrazit takto:¹⁶

<i>Cíl → obsah → metody, formy → výstup (bude umět ...) → kompetence (umí...)</i>

Postup zavedení konkrétní kompetence může být následující:

1. Definování kompetencí ať již +, nebo -.
2. Zavedení kompetence.
3. Modely rozvíjení kompetence.
4. Vyhodnocení úspěšnosti a osvojení kompetence.

Z rozboru klíčových kompetencí, které si vytvoří účastník po ukončení zájmového vzdělávání, plyne, že jsou prakticky shodné s klíčovými kompetencemi,

¹⁵ HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. vydání, MŠMT, Praha 2009, ISBN 978-80-86784-77-9

¹⁶ HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. vydání, MŠMT, Praha 2009, ISBN 978-80-86784-77-9

kteří si vytvoří dítě nebo žák shodného věku po ukončení předškolního, základního nebo středního vzdělávání¹⁷. Obsah těchto kompetencí je ale poněkud odlišný a proto je nutné obsah klíčových kompetencí uvedený v rámcových vzdělávacích programech (viz tabulka 1) používat přiměřeně.

Tabulka 1: Přehled klíčových kompetencí

Klíčové kompetence, které si vytvoří dítě nebo žák po ukončení			
předškolního vzdělávání ¹⁸	základního vzdělávání ¹⁹	gymnázia ²⁰	středního odborného vzdělávání ^{21, 22, 23}
Kompetence k učení	Kompetence k učení	Kompetence k učení	Kompetence k učení
Kompetence k řešení problémů	Kompetence k řešení problémů	Kompetence k řešení problémů	Kompetence k řešení problémů
Komunikativní kompetence	Kompetence komunikativní	Kompetence komunikativní	Komunikativní kompetence
Sociální a personální kompetence	Kompetence sociální a personální	Kompetence sociální a personální	Personální a sociální kompetence
Činnostní a občanské kompetence	Kompetence občanské	Kompetence občanská	Občanské kompetence a kulturní povědomí
	Kompetence pracovní	Kompetence k podnikavosti	Kompetence k pracovnímu uplatnění a podnikatelským aktivitám
			Matematické kompetence
			Kompetence využívat prostředky informačních a komunikačních technologií a pracovat s informacemi

Zdroj: Autor práce, vlastní porovnání

Odborné kompetence, které si vytvoří účastník po ukončení zájmového vzdělávání, představují specifiku tohoto vzdělávání. Tyto kompetence nejsou stanoveny obecně platnými předpisy. Autoři metodiky pro zájmové vzdělávání²⁴ navrhuje stanovit odborné kompetence ve dvou úrovních dle věku účastníků zájmového vzdělávání takto:

¹⁷ HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. vydání, MŠMT, Praha 2009, ISBN 978-80-86784-77-9

¹⁸ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Praha 2004

¹⁹ Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Praha 2005

²⁰ Rámcový vzdělávací program pro gymnázia RVP G. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Praha 2007

²¹ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63-41-M/02 Obchodní akademie. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2007

²² Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 Ekonomické lyceum. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007

²³ Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 82-41-M/01 Užitá malba. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009

²⁴ HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. vydání, MŠMT, Praha 2009, ISBN 978-80-86784-77-9

Tabulka 2: Přehled odborných kompetencí²⁵

Odborné kompetence, které si vytvoří účastník zájmového vzdělávání ve věku	
před ukončením povinné školní docházky	po ukončení povinné školní docházky
a) Kompetence k realizaci zájmové činnosti <i>Účastník po ukončení zájmového vzdělávání:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Aktivně objevuje a poznává své zájmy a nadání Zná základy zájmové činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Rozvíjí své zájmy a nadání Je schopen realizovat zájmovou činnost na odborné úrovni
<ul style="list-style-type: none"> Zná základní terminologii příslušné zájmové činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Vyjadřuje se přiměřeně a přesně v příslušné zájmové činnosti
<ul style="list-style-type: none"> Zná základní právní předpisy pro oblast zájmové činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Orientuje se v právní úpravě oblasti zájmové činnosti, vyhledává příslušné právní předpisy a je schopen s nimi pracovat
<ul style="list-style-type: none"> Uvědomuje si nutnost efektivního hospodaření s prostředky při realizaci zájmové činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Umí efektivně hospodařit s prostředky při realizaci zájmové činnosti
<ul style="list-style-type: none"> Zná zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při realizaci zájmové činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Dbát na bezpečnost a ochranu zdraví při realizaci zájmové činnosti
<ul style="list-style-type: none"> Uvědomuje si nutnost spolupráce při realizaci zájmové činnosti 	<ul style="list-style-type: none"> Umí spolupracovat při realizaci zájmové činnosti
b) Kompetence k aktivnímu využívání volného času <i>Účastník po ukončení zájmového vzdělávání:</i>	
<ul style="list-style-type: none"> Dovede vymezit rozdíl mezi dobou pro plnění pracovních povinností, dobu pro plnění dalších povinností a volným časem 	<ul style="list-style-type: none"> Umí rozlišit dobu pro plnění pracovních povinností, dobu pro plnění dalších povinností a volný čas
<ul style="list-style-type: none"> Uvědomuje si nutnost aktivního využívání volného času 	<ul style="list-style-type: none"> Dovede aktivně využívat volný čas
<ul style="list-style-type: none"> Má přehled o možnostech využívání volného času 	<ul style="list-style-type: none"> Umí plánovat, organizovat a řídit svůj volný čas
<ul style="list-style-type: none"> Umí posoudit vhodnost či nevhodnost nabízené aktivity 	<ul style="list-style-type: none"> Umí posoudit vhodnost či nevhodnost komerčně nebo nekomerčně nabízené aktivity a umí říci „ne“ na nevhodné aktivity
<ul style="list-style-type: none"> Zná zásady zdravého životního stylu a zásady relaxace 	<ul style="list-style-type: none"> Má vytvořeny návyky k zdravému životnímu stylu, dokáže kompenzovat pracovní nasazení a stres vhodnými a přiměřenými aktivitami
<ul style="list-style-type: none"> Volný čas využívá k seberealizaci 	<ul style="list-style-type: none"> Vyhledává a třídí informace vedoucí k výběru vhodných aktivit k seberealizaci dle osobních dispozic
<ul style="list-style-type: none"> Zná základní právní předpisy pro oblast volného času 	<ul style="list-style-type: none"> Orientuje se v právní úpravě oblasti volného času, vyhledává příslušné právní předpisy a je schopen s nimi pracovat
<ul style="list-style-type: none"> Uvědomuje si nutnost efektivního hospodaření s prostředky při aktivitách ve volném čase 	<ul style="list-style-type: none"> Umí efektivně hospodařit s prostředky při aktivitách ve volném čase
<ul style="list-style-type: none"> Zná zásady bezpečnosti a ochrany zdraví při aktivitách ve volném čase 	<ul style="list-style-type: none"> Dbát na bezpečnost a ochranu zdraví při aktivitách ve volném čase

Zdroj: Dle citace 25

2.4 Školní vzdělávací program

Vzdělávání v jednotlivé škole a školském zařízení se uskutečňuje podle školních vzdělávacích programů²⁶. Pro každý obor vzdělání v základním a středním vzdělávání a pro předškolní, základní umělecké a jazykové vzdělávání se vydávají rámcové vzdělávací programy, které vymezují povinný obsah, rozsah a podmínky vzdělávání;

²⁵ HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. vydání, MŠMT, Praha 2009, ISBN 978-80-86784-77-9, str. 57

²⁶ § 3 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

jsou závazné pro tvorbu školních vzdělávacích programů, hodnocení výsledků vzdělávání dětí a žáků, tvorbu a posuzování učebnic a učebních textů a dále závazným základem pro stanovení výše přidělovaných finančních prostředků. Pro zájmové vzdělávání se žádný rámcový vzdělávací program nevydává. Žádný obecně platný předpis nestanoví ani závaznou strukturu ani rozsah školního vzdělávacího programu pro zájmové vzdělávání. Vše je ponecháno v pravomoci ředitele, který školní vzdělávací program vydává. Podmínkou je, aby školní vzdělávací program ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání splňoval ustanovení školského zákona²⁷. Školní vzdělávací program ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání může být samostatný dokument, v případě, kdy právnická osoba vykonává současně činnost školy (základní škola) a školských zařízení (školní družina a školní klub) může být i samostatnou součástí společného dokumentu.

Školní vzdělávací program školní družině nabízí zejména:

- možnost vytvořit vlastní a jedinečný školní vzdělávací program a výrazně profilovat školní družinu podle zájmů a potřeb dětí a žáků,
- jedinečnou příležitost reagovat na změny,
- možnost stát se součástí systému celoživotního vzdělávání,
- možnost získávat a rozvíjet klíčové a odborné kompetence u účastníků zájmového vzdělávání,
- možnost zvýšit prestiž školní družiny,
- možnost vytvořit ucelený propagační dokument,
- možnost stanovit co bude školní družina dělat, jakých cílů chce dosáhnout, jak bude řízena její činnost, aby bylo dosaženo zvolených cílů, a to co nejefektivnější cestou.

Školní vzdělávací program, jako závazný pedagogický dokument, je určen:

- účastníkům a jejich zákonným zástupcům, pro něž tento dokument může být náborovým materiálem a pozváním k účasti, nebo k přihlášení účastníků,
- pedagogům, kteří podle nich budou pracovat,

²⁷ § 5 odst. 2 a 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

- evaluačním orgánům, které podle nich budou činnost školní družiny hodnotit, (např. Česká školní inspekce),
- další širší veřejnosti, sponzorům apod. (nabízíme ucelený vzdělávací systém zájmového vzdělávání).

Školní vzdělávací program ve školní družině, v souladu s tím, co bylo výše uvedeno, obsahuje:

- identifikační údaje (nepovinné),
- charakteristiku zařízení (nepovinné),
- konkrétní cíle vzdělávání (povinné),
- délku a časový plán vzdělávání (povinné),
- formy vzdělávání (povinné),
- obsah vzdělávání (povinné),
- podmínky pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (povinné),
- podmínky pro vzdělávání žáků nadaných (nepovinné),
- podmínky přijímání uchazečů a podmínky průběhu a ukončování vzdělávání (povinné),
- popis materiálních podmínek (povinné),
- popis personálních podmínek (povinné),
- popis ekonomických podmínek (povinné),
- popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví (povinné),
- další části zařazené do dokumentu dle vlastního uvážení.

2.5 Úplata za zájmové vzdělávání ve školní družině

Zájmové vzdělávání výrazně ovlivňují prostředky, které stát prostřednictvím normativního financování²⁸ a zřizovatelé, prostřednictvím příspěvku na provoz²⁹, na toto vzdělávání poskytují. Zájmové vzdělávání, na rozdíl od základního vzdělávání, je

²⁸ § 160 a násl. zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

²⁹ § 28 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

poskytováno zpravidla za úplatu³⁰. Splatnost úplaty stanoví ředitel tak, aby byla úplata splatná nejpozději před ukončením účasti v dané činnosti. Úplatu může ředitel rozdělit do více splátek. Výše úplaty se stanovuje rozpočtem nebo podle průměrných skutečných neinvestičních výdajů na účastníka v uplynulém kalendářním roce ve stejné nebo obdobné činnosti, nezahrnují se do ní výdaje poskytované ze státního rozpočtu na:

- platy, náhrady platů, nebo mzdy a náhrady mezd,
- odměny za pracovní pohotovost,
- odměny za práci vykonávanou na základě dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr,
- odstupné,
- úhradu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a na úhradu pojistného na všeobecné zdravotní pojištění,
- přiděly do fondu kulturních a sociálních potřeb,
- ostatní náklady vyplývající z pracovněprávních vztahů,
- nezbytné zvýšení nákladů spojených s výukou dětí, žáků a studentů zdravotně postižených,
- učební pomůcky,
- výdaje na další vzdělávání pedagogických pracovníků, na činnosti, které přímo souvisejí s rozvojem škol a kvalitou vzdělávání.

Výše úplaty ve školní družině³¹, která je zřízena územním samosprávným celkem, se stanoví podle těchto pravidel:

Je-li výše úplaty stanovena rozpočtem, nesmí rozpočtované příjmy na účastníka překročit rozpočtované výdaje na účastníka o více než 20 %. V ostatních případech nesmí výše úplaty překročit 120 % průměrných skutečných neinvestičních výdajů na účastníka v uplynulém kalendářním roce ve stejné nebo obdobné činnosti. Do rozpočtovaných výdajů, popřípadě do skutečných neinvestičních výdajů se nezahrnují výdaje poskytované ze státního rozpočtu.

Vyhláška o zájmovém vzdělávání stanovuje závazně pouze horní hranici pro stanovení výše úplaty za zájmové vzdělávání. Výše úplaty proto může být stanovena

³⁰ § 11 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

³¹ § 14 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

v poměrně širokém rozmezí od zájmového vzdělávání poskytovaného zdarma až po zájmové vzdělávání poskytované za úplatu ve výši vyhláškou stanovené horní hranice.

Nutno konstatovat, že rozpočet pro stanovení výše úplaty není zcela totožný s rozpočtem akce. Rozpočet pro stanovení výše úplaty porovnává pouze příjmy od účastníků činnosti na jedné straně a neinvestiční výdaje, na které nebudou použity prostředky ze státního rozpočtu na druhé straně. Rozpočet akce porovnává celkové příjmy a celkové výdaje akce. Rozdíl mezi oběma rozpočty je například dobře patrný v případě, kdy výše úplaty nepokrývá všechny výdaje spojené s realizací tohoto vzdělávání (je nižší než 100 % předpokládaných výdajů) a rozdíl je kryt z jiných zdrojů (vlastní výnosy, dary, příspěvek zřizovatele apod.). Tyto další příjmy je nutné do rozpočtu akce uvést. Příklad formuláře, který umožňuje současně vytvořit rozpočet akce a rozpočet pro stanovení výše úplaty rozpočtem ukazuje následující tabulka s příkladem:

Tabulka 3: Rozpočet pro stanovení úplaty za zájmové vzdělávání a rozpočet akce³²

<i>Pomocné výpočty</i>				<i>Výdaje akce</i>	
<i>Výdaje na odměny z DPP a DPČ</i>				<i>Výdaje akce ze státního příspěvku</i>	
<i>Funkce</i>	<i>Odměna</i>	<i>Počet osob</i>	<i>Celkem</i>	<i>Odměny z DPP a DPČ (ze st. př.)</i>	<i>2 000,00</i>
<i>Ped. prac.</i>	<i>2 000,00</i>	<i>4</i>	<i>8 000,00</i>	<i>Odvody z dohod o pracovní činnosti</i>	<i>0,00</i>
			<i>0,00</i>		<i>0,00</i>
<i>Příjmy z úplaty účastníků</i>				<i>Výdaje akce z úplaty a ostatních zdrojů</i>	
<i>Kategorie</i>	<i>Úplata</i>	<i>Počet osob</i>	<i>Celkem</i>	<i>Odměny z DPP a DPČ (z vl.zdrojů)</i>	<i>6 000,00</i>
<i>Děti</i>	<i>2 000,00</i>	<i>25</i>	<i>50 000,00</i>	<i>Odvody z dohod o pracovní činnosti</i>	<i>0,00</i>
<i>Rodiče</i>	<i>2 500,00</i>	<i>15</i>	<i>37 500,00</i>	<i>Pobyt</i>	<i>59 000,00</i>
			<i>0,00</i>	<i>Doprava</i>	<i>14 000,00</i>
<i>Příjmy akce</i>				<i>Materiál</i>	<i>9 000,00</i>
<i>Hrazeno ze státního příspěvku</i>			<i>2 000,00</i>	<i>Služby</i>	<i>0,00</i>
<i>Úplata od účastníků akce celkem</i>			<i>87 500,00</i>	<i>Pojištění účastníků</i>	<i>1 000,00</i>
<i>Účelový dar</i>			<i>5 000,00</i>	<i>Rezerva</i>	<i>3 500,00</i>
<i>Příjmy akce celkem</i>			<i>94 500,00</i>	<i>Výdaje akce celkem</i>	<i>94 500,00</i>
<i>Příjmy na účastníka (bez st. příspěvku)/ výdaje na účastníka (bez rezervy)</i>					<i>103,93%</i>

Zdroj: Dle citace 32

³² MACEK, M.: Organizační zajištění a rozpočet akce. Cit. 2013-01-11. Dostupný z <http://www.drmacek.cz/>

Z tabulky jsou patrné některé další důsledky plynoucí z vyhlášky o zájmovém vzdělávání, například:

- úplata nemusí být pro všechny účastníky stanovena ve stejné výši, může být diferencována podle věku, předpokládaných nákladů na jednotlivé kategorie účastníků apod. (viz část formuláře „Příjmy z úplaty účastníků“),
- je možné rozhodnout, ze kterého zdroje budou jednotlivé náklady hrazeny, je však nutné dodržet pravidla, která platí pro použití jednotlivých zdrojů,
- odměna externím pedagogickým pracovníkům může být hrazena z příspěvku ze státního rozpočtu, z příjmů od účastníků, nebo z jiných zdrojů, obdobně by bylo možné postupovat s výdaji na platy,
- cestovní náhrady pedagogických pracovníkům mohou být hrazeny z příspěvku ze státního rozpočtu, z příjmů od účastníků, nebo z jiných zdrojů,
- vyhláška o zájmovém vzdělávání neukládá povinnost rozpočtovat výdaje hrazené z příspěvku ze státního rozpočtu, je ale možné je rozpočtovat z důvodu posouzení nákladů na celou akci.

Úplata může být snížena nebo prominuta za podmínek stanovených ve vyhlášce o zájmovém vzdělávání.³³ Výši úplaty může ředitel snížit nebo od úplaty osvobodit, jestliže:

- a) účastník nebo jeho zákonný zástupce je příjemcem opakujících se dávek pomoci v hmotné nouzi podle zákona o pomoci v hmotné nouzi,*
- b) účastníkovi nebo jeho zákonnému zástupci náleží zvýšení příspěvku na péči podle zákona o sociálních službách, nebo*
- c) účastník svěřený do pěstounské péče má nárok na příspěvek na úhradu potřeb dítěte podle zákona o státní sociální podpoře a tuto skutečnost prokáže řediteli.*

Dále může být úplata snížena:

- a) účastníkům, kteří se účastní více než dvou činností daného školského zařízení,*
- b) účastníkům, kteří jsou zapsáni k pravidelné činnosti, v případě účasti v dalších činnostech daného školského zařízení.*

³³ § 11 odst. 3 a 4 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

O snížení nebo prominutí úplaty rozhoduje ředitel. Nepostupuje při tom podle správního řádu³⁴, protože školský zákon rozhodování o snížení nebo prominutí úplaty již nepovažuje za rozhodování o právech a povinnostech v oblasti státní správy.

Protože vztah účastníka (jeho zákonných zástupců) a právnické osoby vykonávající činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání je vztah občansko-právní³⁵, je možné i snížení úplaty z důvodu, že se účastník neúčastní zájmového vzdělávání v celém předpokládaném rozsahu, např. nastoupil později, ukončil zájmové vzdělávání dříve, apod.

³⁴Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

³⁵Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

3 SOCIÁLNÍ SLUŽBY POSKYTOVANÉ ŠKOLNÍ DRUŽINOU

3.1 Analýza legislativy upravující poskytování dalších služeb ve školní družině

Školní družina je školské zařízení pro zájmové vzdělávání.³⁶ Jeho úkolem je proto přednostně poskytovat dětem a žákům toto vzdělávání. Logickým požadavkem rodičů na činnost školní družiny je i zajištění další péče o jejich děti a zajištění dohledu nad nimi. Obecně platné předpisy jsou v této oblasti činnosti školní družiny velmi strohé a vyhláška o zájmovém vzdělávání³⁷ pouze stanoví, že školní družina umožňuje účastníkům odpočinkové činnosti a přípravu na vyučování. Odpočinkovými činnostmi se zpravidla rozumí činnosti odstraňující únavu, obvykle jsou pod tento pojem zahrnuty i rekreační činnosti, které umožňují regeneraci sil žáka po povinném vyučování. Přípravou na vyučování se rozumí okruh činností související s plněním školních povinností, které by jinak žák vykonával doma, zejména vypracování domácích úkolů, přitom vychovatelka úkoly neopravuje, ale jen žáky motivuje k jejich správnému vypracování.

O jiných, než v předcházejícím odstavci uvedených, činnostech školní družiny se vyhláška o zájmovém vzdělávání nezmiňuje, i když je z praxe zřejmé, že jejich rozsah není zanedbatelný. Všechny tyto další činnosti školní družiny, mimo zájmového vzdělávání, jsou v dalším textu označeny pojmem „sociální služby“. V souladu se zákonem o sociálních službách³⁸ se tímto termínem označuje poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci.

³⁶§ 118 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

³⁷§ 8 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

³⁸Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

3.2 Další sociální služby poskytované školní družinou

Pedagogická praxe školní družiny ukazuje, že činnost školní družiny, mimo zájmové vzdělávání, je poměrně široká a vychází zejména z požadavků části rodičovské veřejnosti. Školní družina v oblasti sociálních služeb proto mimo dohledu při odpočinkových činnostech a při přípravě žáků na vyučování dále zajišťuje zejména:

- Dohled při stravování žáků. Po ukončení vyučování děti a žáci školní družiny zpravidla společně odcházejí do školní jídelny. Vychovatelé školní družiny zde vykonávají dohled nad jejich stolováním. V řadě případů tento dohled vykonávají i nad dětmi a žáky, kteří nejsou účastníky činnosti školní družiny. V některých případech se ale nemusí jednat jen o sociální službu poskytovanou školní družinou, ale stolování může být i uvedeno ve školním vzdělávacím programu a stává se tak součástí zájmového vzdělávání.
- Dohled při převádění dětí a žáků mezi jednotlivými učebnami, budovami apod. V některých případech školní družina zajišťuje i předávání a přebírání dětí a žáků od organizátorů některých kroužků, které probíhají ve školní budově, ale zajišťuje je jiná osoba než příspěvková organizace vykonávající činnost školní družiny.
- Doprovod dětí a žáků při výletech, vycházkách, soutěžích apod., které nejsou součástí zájmového vzdělávání.
- Další činnosti, které souvisejí zejména se zajištěním bezpečnosti a ochranou zdraví dětí a žáků ve školní družině.

4 VNITŘNÍ ŘÁD ŠKOLNÍ DRUŽINY

4.1 Analýza legislativy upravující vnitřní řád školní družiny

Vnitřní řád je důležitý dokument, který vydává ředitel školského zařízení (školní družiny). Vnitřní řád upravuje³⁹:

- a) *podrobnosti k výkonu práv a povinností dětí, žáků, a jejich zákonných zástupců ve školském zařízení a podrobnosti o pravidlech vzájemných vztahů s pedagogickými pracovníky,*
- b) *provoz a vnitřní režim školského zařízení,*
- c) *podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí nebo žáků a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí,*
- d) *podmínky zacházení s majetkem školského zařízení ze strany dětí a žáků.*

Vnitřní řád ředitel zveřejní na přístupném místě ve školní družině, prokazatelným způsobem s ním seznámí zaměstnance a žáky školní družiny a informuje o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých dětí a žáků. Zveřejnění vnitřního řádu na přístupném místě ve školní družině je povinné. Školský zákon ale nepožaduje, aby byl vnitřní řád zveřejněn způsobem umožňujícím dálkový přístup, rozhodnutí o jeho zveřejnění i na webových stránkách školní družiny je plně v kompetenci ředitele.

Způsob seznámení všech zaměstnanců (nejen pedagogických pracovníků) s vnitřním řádem je ponechán v kompetenci ředitele, stejně tak dokumentace dokládající toto seznámení. Obvyklým dokladem je podpis zaměstnance na výtisku vnitřního řádu, může jím být i podpis na prezenční listině semináře, kde byli zaměstnanci s vnitřním řádem seznamováni apod. Povinnost prokazatelným způsobem seznámit s vnitřním řádem žáky ve školní družině s největší pravděpodobností ředitel přenese a vychovatele a současně rozhodne o způsobu (dle věku účastníků), kterým mají seznámení provést a doložit. Obvyklým dokladem je zápis o tomto seznámení v dokumentaci o činnosti školní družiny. Je nutné, aby bylo doložitelné, že s vnitřním řádem byli seznámeni skutečně všichni zaměstnanci a všichni žáci.

³⁹ § 30 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Pro informování zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků o vydání vnitřního řádu a jeho obsahu je možné využít například přihlášku (často nazývanou „zápisový lístek“), na kterou se tato informace uvede, je možné zvolit i jiný vhodný způsob informování zákonných zástupců o vydání vnitřního řádu a jeho obsahu. Je nutné, aby bylo doložitelné, že byli informováni skutečně všichni zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků.

Obecně platné předpisy nestanovují ani strukturu vnitřního řádu, ani jeho členění, to vše je ponecháno na řediteli. Obvyklé je členění vnitřního řádu do číslovaných odstavců (článků), pro lepší přehlednost se používají nad skupinami odstavců nadpisy. Stejně tak školský zákon striktně nepožaduje, aby vnitřní řád byl samostatný dokument. Pokud právnická osoba vykonává současně činnost školy a školní družiny, je nutné zajistit návaznost školního řádu (vydává škola) a vnitřního řádu (vydává školní družina). Pokud právnická osoba poskytuje jen první stupeň základního vzdělávání a současně vykonává činnost školní družiny, je spojení školního řádu (školy) a vnitřního řádu (školní družiny) do jednoho vnitřně členěného dokumentu účelné.

Jestliže je vnitřní řád vydáván jako samostatný dokument školní družiny, je nutné dále doplnit identifikační údaje právnické osoby, která vykonává činnost školní družiny, úvodní a závěrečná ustanovení. Vnitřní řád je nutné opatřit datem jeho vydání, datem účinnosti (může nastat později, než je datum vydání) a podpisem ředitele.

Ředitel může provést změnu vnitřního řádu nebo vydat nový vnitřní řád kdykoliv. V každém případě je povinen nový vnitřní řád, případně jeho změnu, zveřejnit na přístupném místě ve školní družině, prokazatelným způsobem s ním seznámit zaměstnance a žáky, a informovat o jeho vydání a obsahu zákonné zástupce nezletilých účastníků.

4.2 Úprava práv a povinností ve vnitřním řádu

Školský zákon zajišťuje žákům ve školní družině tato práva:⁴⁰

- a) *na vzdělávání a školské služby podle školského zákona,*
- b) *na informace o průběhu a výsledcích svého vzdělávání,*

⁴⁰ § 21 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

- c) vyjadřovat se ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí jejich vzdělávání, přičemž jejich vyjádřením musí být věnována pozornost odpovídající jejich věku a stupni vývoje,
- d) na informace a poradenskou pomoc v záležitostech týkajících se vzdělávání podle školského zákona.

Práva uvedená pod písmenem b), c) a d) školský zákon zajišťuje také zákonným zástupcům dětí a nezletilých žáků a dále osobám, které vůči zletilým žákům plní vyživovací povinnost.

Školský zákon stanovuje některá práva při zájmovém vzdělávání v družině žákům a jejich zákonným zástupcům, nestanovuje práva dětí (účastníci, kteří navštěvují přípravné třídy základní školy). Vnitřní řád nemůže žádné z těchto práv žákům a jejich zákonným zástupcům odepřít, může ale stanovit způsob, jakým účastníci mohou svá práva realizovat a případně jim poskytnout další práva, například:

- stanovit další práva dospělých účastníků činnosti, například rodičů (pro úplnost nutno podotknout, že školský zákon stejná práva, jako žákům, dává také studentům),
- vymežit, kdo má právo na vzdělávání ve školní družině, zde je nutné, aby vnitřní řád korespondoval se školním vzdělávacím programem, ve kterém jsou povinně uvedeny podmínky přijímání uchazečů,⁴¹
- vymežit dobu, místo, rozsah a způsob, jakým se účastníkům a jejich zákonným zástupcům poskytují informace o průběhu a výsledcích vzdělávání,
- vymežit dobu, místo, rozsah a způsob, jakým se účastníci a jejich zákonní zástupci mohou vyjadřovat ke všem rozhodnutím týkajícím se podstatných záležitostí vzdělávání,
- vymežit dobu, místo, rozsah a způsob, jakým se účastníkům a jejich zákonným zástupcům poskytují informace a poradenská pomoc v záležitostech týkajících se vzdělávání podle školského zákona.

Školský zákon ukládá žákům a zákonným zástupcům dětí a nezletilých žáků také některé povinnosti.

⁴¹ § 5 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Žáci jsou povinni:⁴²

- a) *řádně docházet do školského zařízení a řádně se vzdělávat,*
- b) *dodržovat vnitřní řád a předpisy a pokyny školského zařízení k ochraně zdraví a bezpečnosti, s nimiž byli seznámeni,*
- c) *plnit pokyny pedagogických pracovníků školských zařízení vydané v souladu s právními předpisy a vnitřním řádem.*

Zákonní zástupci dětí a nezletilých žáků jsou povinni:

- a) *zajistit, aby dítě a žák docházel řádně do školského zařízení,*
- b) *na vyzvání ředitele školského zařízení se osobně zúčastnit projednání závažných otázek týkajících se vzdělávání dítěte nebo žáka,*
- c) *informovat školské zařízení o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích dítěte nebo žáka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání,*
- d) *oznamovat školskému zařízení údaje nutné pro vedení školní matriky a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost dítěte a žáka, a změny v těchto údajích.*

Školský zákon ukládá některé povinnosti při zájmovém vzdělávání ve školní družině žákům a zákonným zástupcům dětí a žáků, neukládá povinnosti dětem. Vnitřní řád může stanovit způsob, jakým, nejen děti, žáci a jejich zákonní zástupci, ale všichni účastníci zájmového vzdělávání, své povinnosti naplní a může jim uložit i další povinnosti, například:

- stanovit povinnosti všem účastníkům včetně dětí (účastníci, kteří navštěvují přípravné třídy základní školy),
- stanovit účastníkům další povinnosti,
- upřesnit, co se rozumí řádnou docházkou do školní družiny,
- upřesnit, co se rozumí povinností řádně se vzdělávat,
- upřesnit, kdo vydává pokyny k ochraně zdraví a bezpečnosti (může je vydávat kterýkoliv zaměstnanec, nejen pedagogický pracovník) a jakým způsobem jsou s nimi účastníci seznamováni,

⁴² § 22 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

- stanovit způsob, jakým vydávají pokyny pedagogičtí pracovníci (pokyny k čemukoliv, musí být v souladu s právními předpisy a vnitřním řádem) a jakým způsobem jsou s nimi účastníci seznamováni,
- stanovit způsob, jakým zákonní zástupci informují školní družinu o změně zdravotní způsobilosti, zdravotních obtížích účastníka nebo jiných závažných skutečnostech, které by mohly mít vliv na průběh vzdělávání; vzhledem k tomu, že ve většině případů budou zákonní zástupci poskytovat shodné údaje i škole, je nutná návaznost vnitřního řádu družiny na školní řád školy a vytvoření společného „informačního centra“,
- stanovit způsob, jakým zákonní zástupci budou oznamovat školní družině údaje nutné pro vedení školní matriky a další údaje, které jsou podstatné pro průběh vzdělávání nebo bezpečnost účastníka, a změny v těchto údajích; vzhledem k tomu, že ve většině případů budou zákonní zástupci poskytovat shodné údaje i škole, je nutná návaznost vnitřního řádu školní družiny na školní řád školy a vytvoření společného „informačního centra“,
- upřesnit, co je považováno za závažné zaviněné porušení povinností stanovených školským zákonem nebo vnitřním řádem⁴³, při kterém může ředitel ve správním řízení⁴⁴ rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka ze školní družiny,
- stanovit povinnost placení úplaty ve stanovených termínech, pokud je tato úplata vybírána, neuhrazení této úplaty (případně ani v náhradním termínu) posuzovat, jako by účastník vzdělávání zanechal některým dnem následujícím po dni, kdy měl úplatu uhradit.

43 § 31 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

44 podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

4.3 Podmínky zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví účastníků a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí

Školský zákon stanoví⁴⁵, že školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinna přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí a žáků a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů. Školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí a žáků při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Ve většině případů činnost školní družiny vykonává právnická osoba, která současně vykonává činnost školy, proto je velmi důležitá návaznost školního řádu (školy) a vnitřního řádu (školní družiny).

Za škodu, která vznikla žákům základních škol při výchově mimo vyučování ve školském zařízení nebo v přímé souvislosti s ní odpovídá školské zařízení⁴⁶. Odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školní družiny je odpovědností absolutní objektivní - zákon nepřipouští možnost vyvinění se z odpovědnosti. Dojde-li tedy k porušení právních povinností nebo úrazu žáka, odpovídá právnická osoba vykonávající činnost školní družiny vždy⁴⁷.

Poněkud složitější je odpovědnost za škodu, které vznikla ve školní družině dětem, které navštěvují přípravné třídy základní školy. Důsledný rozbor této odpovědnosti⁴⁸ by byl značně rozsáhlý, ve velmi hrubém přiblížení lze konstatovat, že odpovědnost právnické osoby vykonávající činnost školní družiny vůči dětem je velmi podobná odpovědnosti, kterou má vůči žákům základní školy.

Pro zajištění bezpečnosti účastníků zájmového vzdělávání ve školní družině lze využít metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních

⁴⁵ § 29 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁴⁶ § 931 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁴⁷ Informace MŠMT školám ve věci odpovědnosti právnické osoby vykonávající činnost školy nebo školského zařízení za škodu způsobenou dětem, žákům či studentům včetně způsobů pojištění této odpovědnosti ze dne 22. 5. 2007

⁴⁸ § 422 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

zřizovaných ministerstvem⁴⁹. Tento metodický pokyn není pro školní družiny, jejichž činnost vykonávají příspěvkové organizace zřízené obcí nebo krajem, závazný. Ve smyslu novely školského zákona ale lze očekávat, že bezpečnost účastníků činnosti bude upravena závaznou vyhláškou. Ve vnitřním řádu je vhodné využít zejména tyto části metodického pokynu:

- Předcházení rizikům (čl. 2)
- Zdravotní předpoklady (čl. 5)
- První pomoc a ošetření (čl. 8)
- Poučení žáků (čl. 9)
- Dozor nad žáky (čl. 10)
- Zvláštní pravidla při některých činnostech (čl. 11)
- Tělesná výchova (čl. 13)
- Lyžařský výcvik (čl. 15)
- Sportovně turistické kurzy (čl. 16)
- Koupání (čl. 17)
- Bruslení (čl. 18)
- Zahraniční výjezdy (čl. 20)

Popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví, za nichž se vzdělávání v družině uskutečňuje, obsahuje i školní vzdělávací program.⁵⁰ Je proto nutné, aby úprava podmínek zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví účastníků a jejich ochrany před sociálně patologickými jevy a před projevy diskriminace, nepřátelství nebo násilí v obou dokumentech na sebe navazovala a navzájem se doplňovala.

Vnitřní řád nemůže být příliš rozsáhlý, je možné některé jeho části vyčlenit do speciálních dokumentů nazvaných například „provozní řády pracovišť“.

Pro úplnost je třeba dodat, že právnická osoba vykonávající činnost družiny má povinnost zajišťovat bezpečnost a ochranu zdraví při práci pro všechny fyzické osoby, které se s jejím vědomím zdržují na jejich pracovištích⁵¹.

⁴⁹Metodický pokyn MŠMT č. j. 37 014/2005-25k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy

⁵⁰ § 6 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁵¹ § 101 odst. 5 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

4.4 Podmínky zacházení s majetkem školní družiny ze strany účastníků činnosti

Právníckou osobou, vykonávající činnost školní družiny je ve většině případů příspěvková organizace, která hospodaří se svěřeným majetkem svého zřizovatele v rozsahu stanoveném zřizovací listinou⁵². Ochrana majetku je jedním z důležitých úkolů této právnické osoby vykonávající činnost školní družiny.

Činnost školní družiny je určena přednostně pro žáky prvního stupně základní školy.⁵³ Jedná se o osoby nezletilé, které mají omezenou odpovědnost za své jednání, protože nemohou zcela posoudit následky svého jednání. Podle občanského zákoníku⁵⁴ *Nezletilý nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, odpovídá za škodu jím způsobenou, je-li schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky. Společně a nerozdílně s ním odpovídá, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled. Není-li ten, kdo způsobí škodu, pro nezletilost nebo pro duševní poruchu schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, odpovídá za škodu ten, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled.* Pokud tím, kdo měl vykonávat dohled, je právnická osoba vykonávající činnost školní družiny, za škodu, kterou nezletilý způsobil, odpovídá tato právnická osoba a nezletilý, nikoliv jeho zákonní zástupci. Nelze tedy například úspěšně vymáhat náhradu škody, kterou způsobil nezletilý účastník, po jeho rodičích.

Dohled nad dětmi a žáky ve školní družině vykonává právnická osoba vykonávající činnost školní družiny. Její zaměstnanci pověřeni dohledem sami za vzniklou škodu neodpovídají; jejich odpovědnost je dána ustanoveními zákoníku práce vůči zaměstnavateli.

⁵² § 27 zákona č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁵³ § 9 odst. 1 vyhlášky č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁵⁴ § 422 zákona č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

4.5 Způsob evidence účastníků zájmového vzdělání ve školní družině

Školní matrika školského zařízení podle povahy jeho činnosti obsahuje tyto údaje o dítěti nebo žákovi⁵⁵:

- a) *jméno a příjmení, rodné číslo, popřípadě datum narození, nebylo-li rodné číslo dítěti, žákovi nebo studentovi přiděleno, dále státní občanství a místo trvalého pobytu, popřípadě místo pobytu na území České republiky podle druhu pobytu cizince nebo místo pobytu v zahraničí, nepobývá-li dítě, žák nebo student na území České republiky,*
- b) *datum zahájení a ukončení školské služby nebo vzdělávání,*
- c) *údaje o zdravotní způsobilosti, popřípadě o zdravotních obtížích, které by mohly mít vliv na poskytování školské služby nebo vzdělávání,*
- d) *údaje o tom, zda je dítě, žák nebo student zdravotně postižen, včetně údaje o druhu postižení, nebo zdravotně znevýhodněn; popřípadě údaj o tom, zda je dítě, žák nebo student sociálně znevýhodněn, pokud je škole tento údaj zákonným zástupcem dítěte nebo nezletilého žáka nebo zletilým žákem či studentem poskytnut,*
- e) *označení školy, v níž se dítě, žák nebo student vzdělává,*
- f) *jméno a příjmení zákonného zástupce, místo trvalého pobytu nebo bydliště, pokud nemá na území České republiky místo trvalého pobytu, a adresu pro doručování písemností, telefonické spojení.*

Tento výčet představuje nejširší rozsah údajů zapisovaných do školní matriky školského zařízení, ředitel je oprávněn stanovit menší rozsah zapisovaných údajů. Záznam nebo změna údaje ve školní matrice, se provede neprodleně po rozhodné události.

Evidence ostatních účastníků není školským zákonem předepsána. Je tedy nutné ve vnitřním řádu stanovit zejména:

- které údaje (z výše uvedených) budou do školní matriky školní družiny zapisovány,
- které údaje budou shromažďovány o účastnících, kteří nejsou z hlediska školského zákona dětmi, žáky nebo studenty (dospělí účastníci) a jakým

⁵⁵ § 29 odst. 3 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

způsobem budou tyto osoby poskytovat souhlas se shromažďováním a zpracováním osobních údajů.⁵⁶

Školní matriku školní družiny a evidenci ostatních účastníků lze vést v elektronické nebo v listinné formě⁵⁷.

4.6 Závěrečná ustanovení a další náležitosti vnitřního řádu

Rozsah závěrečných ustanovení a náležitostí vnitřního řádu žádný předpis nestanovuje. Závěrečná ustanovení by měla obsahovat zejména:

- datum vydání vnitřního řádu,
- datum účinnosti vnitřního řádu,
- případné zrušení účinnosti předcházejícího vnitřního řádu,
- podpis ředitele.

⁵⁶ § 5 zákona č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁵⁷ § 2 vyhlášky č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

5 DOKUMENTACE O ČINNOSTI ŠKOLNÍ DRUŽINY

5.1 Analýza legislativy k vedení dokumentace o činnosti školní družiny

Rozsah vedení dokumentace související s pedagogickým procesem (dále jen „pedagogická dokumentace“) stanovuje § 28 školského zákona⁵⁸. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání, tedy i školní družina, vedou podle povahy své činnosti tuto pedagogickou dokumentaci:

- rozhodnutí o zápisu do školského rejstříku a o jeho změnách a doklady uvedené v § 147 školského zákona,
- evidenci dětí, žáků nebo studentů (dále jen „školní matrika“),
- doklady o přijímání dětí, žáků, studentů a uchazečů ke vzdělávání, o průběhu vzdělávání a jeho ukončování,
- školní vzdělávací program,
- vnitřní řád,
- knihu úrazů a záznamy o úrazech dětí, žáků a studentů, popřípadě lékařské posudky,
- protokoly a záznamy o provedených kontrolách a inspekční zprávy,
- personální a mzdovou dokumentaci, hospodářskou dokumentaci a účetní evidenci⁵⁹,
- další dokumentaci stanovenou zvláštními právními předpisy, například zákonem o ochraně veřejného zdraví⁶⁰.

Při vedení dokumentace a školní matriky a při zpracování osobních údajů dětí a žáků postupují školská zařízení podle zákona o ochraně osobních údajů⁶¹. K zápisu výše uvedených údajů o dítěti nebo žákovi do školní matriky není třeba vyžadovat souhlas,

⁵⁸Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁵⁹ Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁶⁰ Například zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁶¹ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

jinak tyto údaje zpracovávat je ale možné jen se souhlasem studentů nebo zletilých žáků nebo zákonných zástupců nezletilých žáků a dětí.

Pokud pro účely evidence dětí žáků nebo studentů v zájmovém vzdělávání budou vyžadovány některé jiné údaje, než jsou uvedeny ve školském zákoně, nebo pokud budou údaje uvedené ve školském zákoně vyžadovány od jiných účastníků zájmového vzdělávání, než od dětí nebo žáků, je k tomu nutný souhlas těchto osob. Zletilé osoby nebo zákonní zástupci nezletilých osob, které poskytují osobní údaje, musí být při udělení souhlasu informovány o tom, pro jaký účel zpracování a k jakým osobním údajům je souhlas dáván, komu je dáván a na jaké období. Tento souhlas se zpracováním osobních údajů musí být právnická osoba vykonávající činnost školského zařízení pro zájmové vzdělávání schopna prokázat po celou dobu zpracování.

5.2 Vedení dokumentace ve školní družině

Rozsah pedagogické dokumentace, kterou vedou školská zařízení, tedy i školní družina, je v porovnání s rozsahem pedagogické dokumentace vedené školami výrazně menší. Školský zákon nestanovuje, kde má být pedagogická dokumentace uložena, zda přímo ve školní družině nebo u právnické osoby vykonávající činnost tohoto školského zařízení, ani kteří konkrétní zaměstnanci tuto dokumentaci vedou, toto rozhodnutí je zcela ponecháno na řediteli. Právnická osoba vykonávající činnost školní družiny vede mimo pedagogické dokumentace také „nepedagogickou“ dokumentaci, tuto povinnost jí ukládá celá řada dalších předpisů⁶²

Školní družina vede školní matriku v elektronické nebo listinné formě. O konkrétní formě, způsobu vedení a obsahu školní matriky rozhoduje ředitel. Způsob evidence účastníků pro jednotlivé formy zájmového vzdělávání stanoví ředitel ve vnitřním řádu. Obsah a formu některých dokladů o přijímání účastníků k zájmovému vzdělávání upřesňuje vyhláška o zájmovém vzdělávání⁶³. K přijetí účastníka do školní družiny k pravidelné výchovné, vzdělávací a zájmové činnosti je také nutná písemná

⁶² Například zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů, vyhláška č. 246/2001 Sb., o stanovení podmínek požární bezpečnosti a výkonu státního požárního dozoru (vyhláška o požární prevenci), vyhláška č. 48/1982 Sb., kterou se stanoví základní požadavky k zajištění bezpečnosti práce a technických zařízení, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁶³ Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

příhláška, její povinnou součástí je i písemné sdělení zákonných zástupců účastníka o rozsahu docházky a způsobu odchodu účastníka ze školní družiny.

Konkrétní forma vedení pedagogické dokumentace není pro školské zařízení pro zájmové vzdělávání stanovena, předepsány nejsou ani konkrétní tiskopisy a formuláře s výjimkou údajů shromažďovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Toto rozhodnutí je zcela ponecháno na řediteli. Je tedy možné využívat některé dosud používané tiskopisy, formuláře, knihy, sešity a podobně, pokud v nich lze vykázat údaje požadované školským zákonem, je možné zvolit i vlastní tiskopisy, formuláře, knihy, sešity. Dokumentaci je možné vést i v listinné i v elektronické formě. Závazně je stanoven pouze obsah vykazovaných údajů.

Právníká osoba v řadě případů vykonává současně činnost školy a školského zařízení, případně i činnost více škol a školských zařízení. Typickým příkladem je právníká osoba vykonávající činnost základní školy a školní družiny. Školský zákon přísně nepožaduje, aby každá škola a každé školské zařízení v rámci jedné právníkové osoby vedlo pedagogickou dokumentaci odděleně, dokumentace školní družiny může být i propojena s dokumentací školy. Například školní vzdělávací program pro zájmové vzdělání může být samostatný dokument nebo může být samostatnou částí dokumentu obsahujícího i školní vzdělávací program pro základní vzdělání, vnitřní řád (školní družiny) může být samostatný dokument nebo může být společně se školním řádem (základní školy) v jednom vnitřně rozčleněném dokumentu, výroční zpráva o činnosti školy (která je pro školu povinná) může obsahovat i údaje o činnosti školní družiny (které školský zákon neukládá zpracovávat), kniha úrazů žáků může být pro školní družinu samostatná nebo společná pro školu i pro školní družinu apod.

Školy a školská zařízení jsou oprávněny údaje z dokumentace a údaje ze školní matriky poskytovat osobám, které svůj nárok prokáží oprávněním stanoveným školským zákonem nebo zvláštním zákonem⁶⁴.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, popřípadě jím zřízená organizace, sdružuje pro statistické účely a plnění dalších povinností podle školského zákona údaje z dokumentace škol a školských zařízení a ze školních matrik, podrobnosti stanoví

⁶⁴ Například § 8 trestního řádu, § 47 odst. (1) a (2) zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, § 21 odst. (1) písm. d) zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

školský zákon⁶⁵ a vyhláška o vedení dokumentace škol a školských zařízení⁶⁶. Školská zařízení zřizovaná obcí nebo svazkem obcí předávají tyto údaje prostřednictvím obecního úřadu obce s rozšířenou působností krajskému úřadu, který předává tyto údaje ministerstvu, popřípadě jím zřízené organizaci. Ostatní školská zařízení, s výjimkou školských zařízení zřizovaných ministerstvem, předávají tyto údaje prostřednictvím krajského úřadu ministerstvu, popřípadě jím zřízené organizaci.

Ukládání dokumentace upravuje zákon o archivnictví⁶⁷ s prováděcí vyhláškou⁶⁸. Tento zákon stanoví, že mezi dokumenty, které budou podle obsahu vždy vybrány za archiválie, patří z oblasti školství třídní výkazy, katalogy, katalogové listy, protokoly o závěrečných zkouškách, protokoly o maturitních zkouškách, které ale školské zařízení pro zájmové vzdělávání nevede. Školní matriky nebo jinou povinnou pedagogickou dokumentaci tento zákon přímo nezmiňuje. Zakládá ale obecnou povinnost příspěvkových organizací uchovávat dokumenty a umožnit výběr archiválií.

⁶⁵ § 28 odst. 5 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁶⁶ Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení). Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁶⁷ Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁶⁸ Vyhláška č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

6 PEDAGOGIČTÍ PRACOVNÍCI VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

6.1 Analýza legislativy upravující činnost pedagogických pracovníků

Vzdělávání ve školách a školských zařízeních zajišťují pedagogičtí pracovníci⁶⁹. Pedagogickým pracovníkem je ten, kdo koná přímou vyučovací, přímou výchovnou, přímou speciálně pedagogickou nebo přímou pedagogicko-psychologickou činnost přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání (dále jen „přímá pedagogická činnost“), je zaměstnancem právnické osoby, která vykonává činnost školského zařízení, nebo zaměstnancem státu nebo ředitelem školského zařízení⁷⁰. Přímou pedagogickou činnost ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání vykonává například:

- vychovatel,
- pedagog volného času,
- vedoucí pedagogický pracovník.

Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje všechny následující předpoklady dané zákonem o pedagogických pracovnících:

- a) je plně způsobilý k právním úkonům,
- b) je bezúhonný,
- c) je zdravotně způsobilý⁷¹,
- d) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,
- e) prokázal znalost českého jazyka (týká se jen osob, které získaly příslušnou odbornou kvalifikaci v jiném vyučovacím jazyce než českém).

Za bezúhonnou se nepovažuje fyzická osoba, která byla pravomocně odsouzena za trestný čin spáchaný úmyslně, nebo za trestný čin spáchaný z nedbalosti v souvislosti s výkonem činnosti pedagogického pracovníka, pokud se na ni podle zákona nehledí, jako by nebyla odsouzena.

⁶⁹ § 7 odst. 7 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁷⁰ § 2 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁷¹ Směrnice Ministerstva zdravotnictví č. 49/1967 Věstníku Ministerstva zdravotnictví o posuzování zdravotní způsobilosti k práci (registrovaná v částce 2/1968 Sb.), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Bezúhonnost prokazuje fyzická osoba před vznikem pracovněprávního vztahu předložením výpisu z evidence Rejstříku trestů, který nesmí být starší než 3 měsíce. V průběhu trvání pracovněprávního vztahu je pedagogický pracovník povinen informovat do deseti pracovních dnů ředitele školy o tom, že byl pravomocně odsouzen za trestný čin, jímž by mohl pozbýt předpoklad bezúhonnosti. Do jednoho měsíce od nabytí právní moci rozsudku předloží pedagogický pracovník nový výpis z evidence Rejstříku trestů.

Vychovatel získává odbornou kvalifikaci⁷²:

- a) *vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,*
- b) *vysokoškolským vzděláním podle § 7 až 10, 12 a 14 zákona o pedagogických pracovnících,*
- c) *vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného studijního programu než podle písmen a) a b) a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání v oblasti pedagogických věd uskutečňovaném vysokou školou, nebo studiem pedagogiky,*
- d) *vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na vychovatelství nebo na pedagogiku volného času nebo na speciální pedagogiku nebo na sociální pedagogiku,*
- e) *vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene d) a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo na přípravu učitelů základní školy nebo střední školy, nebo studiem pedagogiky,*
- f) *středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu střední školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu vychovatelů nebo pedagogů volného času,*
- g) *středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu učitelů předškolního vzdělávání a vykonáním jednotlivé zkoušky, která svým obsahem a*

⁷² § 16 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

formou odpovídá zkoušce profilové části maturitní zkoušky z předmětu zaměřeného na vychovatelství, nebo

- h) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene f) a g) a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na vychovatelství nebo sociální pedagogiku nebo pedagogiku volného času nebo přípravu učitelů základní školy nebo střední školy.*

Vychovatel, který vykonává přímou pedagogickou činnost ve školském výchovném a ubytovacím zařízení nebo v jeho oddělení zřízeném pro děti a žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, ve školském zařízení pro výkon ústavní výchovy nebo ochranné výchovy, nebo ve středisku výchovné péče, získává odbornou kvalifikaci:

- a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd zaměřené na speciální pedagogiku nebo sociální pedagogiku,*
- b) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na speciální pedagogiku, nebo*
- c) vzděláním stanoveným pro vychovatele podle odstavce 1 a vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na speciální pedagogiku.*

Za pedagogické pracovníky se považují též pedagogičtí pracovníci, kteří ke dni 1. 1. 2005 splňovali předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka podle dřívějších právních předpisů. Fyzická osoba, která nesplňuje předpoklad odborné kvalifikace, může vykonávat přímou pedagogickou činnost

- a) pokud k 1. 1. 2005 dosáhla 50 let věku a dlouhodobým výkonem přímé pedagogické činnosti na příslušném druhu nebo typu školského zařízení nejméně po dobu 15 let prokázala schopnost výkonu požadované činnosti,*
- b) nejdéle do 31. 12. 2014, pokud v této době nezahájí studium, kterým potřebný předpoklad získá, a toto studium úspěšně ukončí.*

Znalost českého jazyka je povinna prokázat fyzická osoba, která získala příslušnou odbornou kvalifikaci v jiném vyučovacím jazyce než českém, prokázání

znalosti českého jazyka se nevyžaduje u fyzické osoby, která úspěšně vykonala maturitní zkoušku z českého jazyka a literatury. Znalost českého jazyka se prokazuje zkouškou, kterou lze vykonat na vysoké škole v rámci programu celoživotního vzdělávání nebo v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků nebo v jazykové škole s právem státní jazykové zkoušky.

6.2 Podmínky pro činnost pedagogických pracovníků

Vzhledem ke specifikám pedagogické činnosti je pedagogickým pracovníkům, na rozdíl od ostatních zaměstnanců, speciálně upravena pracovní doba. Pedagogičtí pracovníci vykonávají v pracovní době:

- a) přímou pedagogickou činnost,
- b) práce související s přímou pedagogickou činností.

Pedagogický pracovník je povinen být na pracovišti zaměstnavatele v době stanovené rozvrhem jeho přímé pedagogické činnosti, v době stanovené rozvrhem jeho dohledu nad dětmi a žáky, v době zastupování jiného pedagogického pracovníka a v případech, které stanoví v souladu se zákoníkem práce zaměstnavatel.

Jde-li o výkon jiné práce, vykonává pedagogický pracovník sjednanou práci v pracovní době, kterou si sám rozvrhuje, a na místě, které si sám určí. Náklady, které pedagogickému pracovníkovi vzniknou výlučně v souvislosti s výkonem práce na jiném místě než na pracovišti zaměstnavatele podle věty první, se nepovažují za náklady vzniklé v souvislosti s výkonem závislé práce, a není-li dohodnuto jinak, hradí je pedagogický pracovník.

Týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti stanoví ředitel pedagogickému pracovníkovi na období školního vyučování nebo na pololetí školního vyučování. Týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti lze rozvrhnout nerovnoměrně na jednotlivé týdny tak, aby nebyl překročen průměrný stanovený týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti za období nejdéle 5 po sobě následujících měsíců. Týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti (1 hodina = 60 minut) stanovuje příloha nařízení vlády č. 75/2005 Sb., viz tabulka 4.

Tabulka 4: Týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti pedagogických pracovníků ve školní družině⁷³

<i>Škola/Pedagogičtí pracovníci</i>	<i>Počet tříd, oddělení, studijních skupin, kurzů, výchovných skupin, nebo dětí, žáků a studentů ve škole</i>	<i>Týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti</i>
6. Školní družina a školní klub		
<i>6.1. vychovatel</i>		<i>28 až 30</i>
<i>6.2. vedoucí vychovatel</i>	<i>2 až 3</i>	<i>25</i>
	<i>4 až 6</i>	<i>23</i>
	<i>7 a více</i>	<i>21</i>
<i>6.3. ředitel</i>	<i>do 4</i>	<i>20</i>
	<i>5 až 6</i>	<i>17</i>
	<i>7 a více</i>	<i>15</i>
<i>6.4. zástupce ředitele</i>	<i>2 až 3</i>	<i>25</i>
	<i>4 až 6</i>	<i>23</i>
	<i>7 a více</i>	<i>21</i>

Zdroj: Příloha nařízení vlády č. 75/2005 Sb.

Vychovatelé školních družin mají rozsah přímé pedagogické činnosti stanoven rozpětím. V rámci tohoto rozpětí stanoví každému pedagogickému pracovníkovi rozsah přímé pedagogické činnosti ředitel s přihlédnutím k potřebám školského zařízení, přitom tento rozsah může být pro jednotlivé vychovatele různý. Ředitel a další vedoucí pracovníci mají rozsah přímé pedagogické činnosti stanoven pevně. Při sjednání nebo povolení kratší než stanovené týdenní pracovní doby se úměrně tomu sníží rozsah přímé pedagogické činnosti.

Pedagogický pracovník, který zastupuje vedoucího pedagogického pracovníka (například vedoucího vychovatele) v plném rozsahu alespoň čtyř po sobě následujících týdnů, vykonává od začátku pátého týdne přímou pedagogickou činnost v týdenním rozsahu stanoveném pro zastupovaného pedagogického pracovníka.

Ředitel školského zařízení může nařídít pedagogickému pracovníkovi konání přímé pedagogické činnosti nad jemu stanovený rozsah nejvýše v rozsahu 4 hodin týdně, další hodiny s ním může dohodnout.

Za přímou pedagogickou činnost nad rozsah hodin stanovený ředitelem se považuje vykonaná přímá pedagogická činnost i v případě, že pedagogický pracovník nesplnil ředitelem stanovený týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti vyplývající z týdenního rozvrhu přímé pedagogické činnosti, protože v době, která se posuzuje jako výkon práce, přímou pedagogickou činnost nevykonával. U pedagogických pracovníků s kratší pracovní dobou je přímou pedagogickou činností

⁷³Nařízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

nad stanovený rozsah přímá pedagogická činnost přesahující týdenní rozsah hodin přímé pedagogické činnosti odpovídající stanovené týdenní pracovní době, těmto pedagogickým pracovníkům není možné konání přímé pedagogické činnosti nad stanovený rozsah nařídít.

Za hodinu přímé výchovné činnosti vykonávané přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání na základě školského zákona vykonávané nad rozsah hodin stanovený ředitelem školského zařízení, náleží pedagogickému pracovníkovi příplatek ve výši dvojnásobku průměrného hodinového výdělku⁷⁴.

Pedagogičtí pracovníci mají po dobu výkonu své pedagogické činnosti povinnost dalšího vzdělávání, kterým si obnovují, upevňují a doplňují kvalifikaci. Prohlubováním kvalifikace se rozumí její průběžné doplňování, kterým se nemění její podstata a které umožňuje zaměstnanci (pedagogickému pracovníkovi) výkon sjednané práce. Za prohlubování kvalifikace se považuje též její udržování a obnovování. Zaměstnavatel je oprávněn uložit zaměstnanci účast na školení a studiu, nebo jiných formách přípravy k prohloubení jeho kvalifikace, popřípadě na zaměstnanci požadovat, aby prohlubování kvalifikace absolvoval i u jiné právnické nebo fyzické osoby. Účast na školení nebo jiných formách přípravy anebo studiu za účelem prohloubení kvalifikace se považuje za výkon práce, za který přísluší zaměstnanci plat. Náklady vynaložené na prohlubování kvalifikace hradí zaměstnavatel. Požaduje-li zaměstnanec, aby mohl absolvovat prohlubování kvalifikace ve finančně náročnější formě, může se na nákladech prohlubování kvalifikace podílet.

Pedagogičtí pracovníci se také mohou účastnit dalšího vzdělávání, kterým si zvyšují kvalifikaci. Zvýšením kvalifikace se rozumí též její získání nebo rozšíření. Podmínky pro zvyšování kvalifikace stanoví zákoník práce⁷⁵.

K dalšímu vzdělávání formou samostudia přísluší pedagogickým pracovníkům v pracovním poměru volno v rozsahu 12 pracovních dnů ve školním roce, nebrání-li tomu vážné provozní důvody nebo účast pedagogického pracovníka na jiné formě dalšího vzdělávání. Dobu čerpání volna určuje ředitel. Za dobu čerpání tohoto volna

⁷⁴ § 132 zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

⁷⁵ § 231 a násl. zákona č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

přísluší náhrada platu, která se rovná výši ušlého platu. Trvá-li pracovní poměr jen část školního roku, přísluší za každý měsíc trvání pracovního poměru jedna dvanáctina volna podle věty první. Při sjednání kratší než stanovené týdenní pracovní doby se úměrně tomu sníží rozsah volna. Nevyčerpané volno či jeho poměrná část bez dalších nároků zaniká. Volno podle věty první se pro pracovněprávní účely považuje za překážku v práci na straně zaměstnance.

Druhy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků jsou⁷⁶:

- a) *studium ke splnění kvalifikačních předpokladů,*
- b) *studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů,*
- c) *studium k prohlubování odborné kvalifikace.*

Za studium ke splnění kvalifikačních předpokladů je považováno zejména:

- **Studium v oblasti pedagogických věd**, kterým získává jeho absolvent znalosti a dovednosti v oblasti pedagogických, speciálně pedagogických nebo psychologických věd, které jsou součástí jeho odborné kvalifikace. Studium se uskutečňuje v rámci programu celoživotního vzdělávání na vysoké škole v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin. Studium se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.
- **Studium pedagogiky**, kterým získává jeho absolvent znalosti a dovednosti v oblasti pedagogických věd, které jsou součástí jeho odborné kvalifikace. Studium se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.
- **Studium pro ředitele škol a školských zařízení**, kterým získává jeho absolvent znalosti a dovednosti v oblasti řízení škol a školských zařízení a v oblasti řízení a rozvoje lidských zdrojů, včetně ochrany zdraví, které jsou kvalifikačním předpokladem pro výkon funkce ředitele školy nebo školského zařízení. Studium v délce trvání nejméně 100 vyučovacích hodin se ukončuje závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

⁷⁶Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Za studium ke splnění dalších kvalifikačních předpokladů je považováno zejména:

- **Studium pro vedoucí pedagogické pracovníky**, kterým získává jeho absolvent znalosti a dovednosti v oblasti řízení právnické osoby vykonávající činnost školy nebo školského zařízení, zejména znalosti teorie a praxe školského managementu, práva, ekonomiky, pedagogiky, psychologie, bezpečnosti a ochrany zdraví, komunikace a informačních technologií. Studium se uskutečňuje v rámci programu celoživotního vzdělávání na vysoké škole v délce trvání nejméně 350 vyučovacích hodin. Studium se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.
- **Studium k výkonu specializovaných činností**, kterým jeho absolvent získává další kvalifikační předpoklady pro výkon specializovaných činností, kterými jsou zejména koordinace v oblasti informačních a komunikačních technologií, tvorba a následná koordinace školních vzdělávacích programů, prevence sociálně patologických jevů, specializovaná činnost v oblasti environmentální výchovy, specializovaná činnost v oblasti prostorové orientace zrakově postižených. Studium v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin se ukončuje obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí. Po jejím úspěšném složení získává absolvent osvědčení.

Za **studium k prohlubování odborné kvalifikace** je považováno **průběžné vzdělávání**, které je zaměřeno na aktuální teoretické a praktické otázky související s procesem vzdělávání a výchovy. Obsahem průběžného vzdělávání jsou zejména nové poznatky z obecné pedagogiky, pedagogické a školní psychologie, teorie výchovy, obecné didaktiky, vědních, technických a uměleckých oborů a jejich oborových didaktik, prevence sociálně patologických jevů a bezpečnosti a ochrany zdraví. Průběžné vzdělávání může zahrnovat i jazykové vzdělávání pedagogických pracovníků. Formy průběžného vzdělávání jsou zejména účast na kurzu a semináři. Délka trvání vzdělávacího programu průběžného vzdělávání činí nejméně 4 vyučovací hodiny. Dokladem o absolvování průběžného vzdělávání je osvědčení.

Zaměstnavatel může zaměstnancům (pedagogickým pracovníkům) uložit, nebo s nimi dohodnout, i účast na **jiném vzdělávání**. Může se jednat například o vzdělávání, které svým obsahem odpovídá průběžnému vzdělávání, ale nemá akreditaci Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy, nebo o jiné vzdělávání, které pedagogičtí pracovníci ke své činnosti potřebují, například vzdělávání v oblasti používání speciálních pomůcek a přístrojů, kurs první pomoci se zaměřením na zdravotnickou činnost při škole v přírodě nebo zotavovací akci⁷⁷, apod. Pedagogičtí pracovníci tímto jiným vzděláváním mohou prohlubovat svoji kvalifikaci nebo zvýšit svoji kvalifikaci.

⁷⁷§ 11 odst. 1 písm. a) zákona č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

7 PROVEDENÍ ANALÝZY ZÁKLADNÍCH DOKUMENTŮ PRO ČINNOST ŠKOLNÍ DRUŽINY

7.1 Vymezení cíle analýzy

Základní dokumenty pro činnost školní družiny jsou školní vzdělávací program a vnitřní řád. Jak bylo vymezeno v předcházejících kapitolách, tyto dokumenty vydává ředitel v souladu s obecně platnými předpisy, zejména školským zákonem⁷⁸. Školní řády i vnitřní řád byly podle školského zákona vydány k 1. 1. 2005 a jsou předmětem kontroly prováděné Českou školní inspekcí. Proto smyslem analýzy není zkoumání jejich souladu s obecně platnými předpisy, ale porovnání jejich obsahu.

Zkoumaný vzorek školních družin jsem zvolila tak, aby plošně pokrýval celé území České republiky, zahrnoval školní družiny v obcích od malého počtu obyvatel až po hlavní město Prahu, zahrnoval školní družiny právnických osob vykonávajících současně činnost málotřídní základní školy, základní školy tvořené jen prvním stupněm i základní školy úplné. Z praktických důvodů jsem do analýzy zahrнула jen školní družiny, které tyto dokumenty zveřejňují na webových stránkách.

Analýza byla prováděna na vzorku 10 školních družin vybraných podle stanovených kritérií. Vzhledem k tomu, že se jedná jen o kvalitativní posouzení prováděné na vzorku školních družin, konkrétní údaje o těchto školních družinách neuvádím.

7.2 Analýza vnitřních řádů školních družin

Vnitřní řády školních družin vycházejí z jejich konkrétních podmínek činnosti. Z 10 analyzovaných vnitřních řádů školní družiny bylo 8 zpracovaných jako samostatný dokument a 2 vnitřní řády byly zpracovány jako relativně samostatná část školního řádu školy. Vzhledem k tomu, že právní vztah rodičů a žáků je k právnické osobě vykonávající činnost základní školy i školní družiny, nikoliv ke škole a školní družině odděleně, v případě společného dokumenty byly z pohledu rodičů tyto vztahy zřetelnější a bylo jednodušší se v nich orientovat. V případě vnitřních řádů

⁷⁸Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

zpracovaných jako samostatný dokument vyžadovalo zjišťování návaznosti nutnost současně studovat i školní řád školy.

Analýza obsahu vnitřních řádů ukázala, že jejich obsah je prakticky shodný.

Mezi nejčastější ustanovení patří:

- způsob a podmínky přihlašování a odhlašování dětí a žáků do školní družiny (100%),
- výše a způsob úplaty za činnost dětí a žáků ve školní družině (100%),
- stanovení způsobu, kterým zákonní zástupci (rodiče) splní svoji povinnost nahlásit rozsah docházky dítěte nebo žáka do školní družiny (100%),
- stanovení způsobu, kterým zákonní zástupci (rodiče) splní svoji povinnost stanovit způsob odchodu dítěte nebo žáka ze školní družiny (100%),
- pevné stanovení provozní doby školní družiny (100%), nejčastější doba provozu školní družiny je od 6:30 do 7:45 hodin (80%) a od 11:45 hodin do 17:00 hodin (60%), 17:30 hodin (40%).
- vymezení práv a povinností dětí a žáků a jejich zákonných zástupců - rodičů (100%),
- popisují podmínky zajištění bezpečnosti dětí a žáků po dobu pobytu ve školní družině (100%),
- upravují problematiku organizace a provozu (100%),
- upravují vedení povinné dokumentace školní družiny (40%),
- upravují plánování činnosti a činnost podle zveřejňovaných plánů (50%),
- upravují pravidla pro dodržování pitného režimu dětí a žáků při činnosti školní družiny (70%),
- stanovují pravidla pro umožnění odpočinkových nebo rekreačních činností dětí a žáků ve školní družině (60%),
- stanovují pravidla pro umožnění přípravy na vyučování žáků ve školní družině (60%),
- stanovují pravidla pro umožnění účasti dětí a žáků na činnostech organizovaných jinými subjekty v době jejich pobytu ve školní družině (80%).

Požadavek návaznosti na školní vzdělávací program školní družiny byl ve všech analyzovaných případech splněn.

7.3 Analýza školních vzdělávacích programů školních družin

Školní vzdělávací programy pro zájmové vzdělávání vycházejí z podmínek, které jim předepisuje platná legislativa. Z 10 analyzovaných školních vzdělávacích programů jich je 6 zpracováno jako samostatný dokument a 4 jsou relativně samostatnou součástí školního vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. Ze 6 školních vzdělávacích programů byl relativně samostatnou součástí 3 školních vzdělávacích programů i vnitřní řád školní družiny. Součástí 3 školních vzdělávacích programů byl i podrobný roční plán činnosti školní družiny.

Obsah analyzovaných školních vzdělávacích programů vybraných školních družin byl v podstatě shodný. Obsahem zájmového vzdělávání jsou převážně činnosti výtvarné, hudební, rukodělné, přírodovědné, literárně-dramatické, sportovní a tělovýchovné, vlastivědné, výpočetní, společenskovední. Jako zájmové vzdělávání jsou v 90% případů zařazeny i činnosti odpočinkové a příprava na vyučování, které jsou ale sociální službou, toto zařazení ale ustanovení školského zákona nevyklučují. Nad rámec stanovený školským zákonem školní vzdělávací programy nejčastěji obsahovaly:

- podrobnou charakteristiku školní družiny (90%),
- vymezení cílů zájmového vzdělávání pomocí klíčových kompetencí (100%),
- podmínky upravující provoz a režim školní družiny (70%),
- velmi detailní popis forem činnosti - pravidelná, příležitostná, spontánní, individuální, osvětová (70%),
- tematické okruhy zájmového vzdělávání - člověk a jeho svět, svět kolem nás, člověk a svět práce, lidé a čas, rozmanitost přírody, člověk a jeho zdraví, místo, kde žijeme, lidé kolem nás, umění a kultura (80%).

Porovnáním školních vzdělávacích programů s příslušnými ustanoveními školského zákona⁷⁹ bylo na druhou stranu zjištěno, že některé neobsahují všechna ustanovení, která školský zákon požaduje, zejména:

- popis materiálních podmínek (uvedeny jen v 60% případech),
- popis personálních podmínek (uvedeny jen v 80% případech),
- popis ekonomických podmínek (uvedeny jen v 50% případech),

⁷⁹ §5 odst. 2 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů

- podmínky pro činnost žáků se speciálními vzdělávacími potřebami (uvedeny jen v 60%případů),
- popis podmínek bezpečnosti práce a ochrany zdraví (uvedeny jen v 60%případů),
- podmínky pro přijímání žáků k zájmovému vzdělávání (uvedeny jen v 50%případů).

Nelze ovšem vyloučit, že na webových stránkách byla uvedena jen zkrácená verze školního vzdělávacího programu, aniž by tato skutečnost byla explicitně uvedena, a úplné znění školního vzdělávacího programu je k dispozici jen v listinné podobě ve školní družině.

8 VÝZKUM V OBLASTI PEDAGOGICKÉ PRAXE VE ŠKOLNÍ DRUŽINĚ

8.1 Vymezení výzkumného cíle

Nový školský zákon⁸⁰ nabyl účinnosti ke dni 1. 1. 2005 a značně změnil postavení školní družiny, jak bylo ukázáno v předcházejících kapitolách, zejména tím, že činnost školní družiny je především zaměřena na poskytování zájmového vzdělávání. Doba přibližně 8 let, která uplynula od data jeho účinnosti, je poměrně dlouhá, aby mohlo dojít k jeho uplatnění v plném rozsahu v pedagogické praxi. Svůj výzkum jsem proto zaměřila na posouzení některých aspektů jeho uplatnění v pedagogické praxi školní družiny. Jeho cílem bylo ověřit následující čtyři výzkumné předpoklady:

5. Zájmové vzdělávání podle školních vzdělávacích programů školních družin je zúženo jen na některé činnosti a zdaleka nepokrývá široké možnosti dané školským zákonem. V některých případech jsou mezi zájmové vzdělávání zařazovány i sociální služby.
6. Zájmové vzdělávání ve školní družině tvoří přibližně polovinu doby, kterou děti a žáci ve školní družině tráví, přibližně stejnou dobu jim školní družina poskytuje sociální služby.
7. Požadavkem rodičů na činnost školní družiny je zejména zajištění péče o děti a žáky v době, kdy ji nemohou z různých důvodů zajistit sami.
8. Pedagogickým pracovníkům pracujícím ve školní družině jejich činnost přináší velkou míru osobního uspokojení, existuje ale řada námětů pro zlepšení podmínek pro jejich činnost.

8.2 Metody výzkumu

Pro ověření výše formulovaných výzkumných předpokladů jsem použila metodu dotazníku s otevřenými otázkami, částečně otevřenými otázkami a uzavřenými otázkami. Dotazník je uveden v příloze B. Vzhledem k tomu, že bylo možné očekávat, že se odpovědi mohou lišit podle pohlaví vychovatelů a jejich pracovního zařazení, byl

⁸⁰Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

v dotazníku uveden také dotaz na pohlaví dotazovaného a na jeho pracovní zařazení ve školní družině (vychovatel nebo vedoucí vychovatel, případně jiné postavení).

K ověření výzkumného předpokladu číslo 1 „Zájmové vzdělávání podle školních vzdělávacích programů školních družin je zúženo jen na některé činnosti a zdaleka nepokrývá široké možnosti dané školským zákonem. V některých případech jsou mezi zájmové vzdělávání zařazovány i sociální služby“ byly formulovány otázky číslo 1 a 2.

K ověření výzkumného předpokladu číslo 2 „Zájmové vzdělávání ve školní družině tvoří přibližně polovinu doby, kterou děti a žáci ve školní družině tráví, přibližně stejnou dobu jim školní družina poskytuje sociální služby“ byly formulovány otázky číslo 3 a 4.

K ověření výzkumného předpokladu číslo 3 „Požadavkem rodičů na činnost školní družiny je zejména zajištění péče o děti a žáky v době, kdy ji nemohou z různých důvodů zajistit sami“ byly formulovány otázky číslo 5, 6 a 7.

K ověření výzkumného předpokladu číslo 4 „Pedagogickým pracovníkům pracujícím ve školní družině jejich činnost přináší velkou míru osobního uspokojení, existuje ale řada námětů pro zlepšení podmínek pro jejich činnost“ byly formulovány otázky číslo 8, 9 a 10.

Otázka číslo 1 „Které činnosti nebo skupiny činností ve Vaší školní družině považujete za zájmové vzdělávání (stručně vyjmenujte)?“ byla formulována jako otevřená otázka. Jejím cílem bylo zjistit, které činnosti ze subjektivního pohledu vychovatelů jsou zařazeny do školního vzdělávacího programu jako zájmové vzdělávání.

Otázka číslo 2 „Které další činnosti, mimo zájmové vzdělávání, ve Vaší školní družině vykonáváte (stručně vyjmenujte)?“ byla formulována jako otevřená. Jejím cílem bylo zjistit, které činnosti ze subjektivního pohledu vychovatelů jsou nad rámec zájmového vzdělávání poskytovány účastníkům činnosti školní družiny jako sociální služby. Statistické vyhodnocení bylo dáno do souladu s obecně platnými předpisy pro zájmové vzdělávání.

Otázka číslo 3 „Odhadněte, kolik procent času z doby pobytu ve školní družině se děti a žáci věnují zájmovému vzdělávání (zaškrtněte jeden údaj)“ nabízela volbu na předepsané stupnici. Jejím cílem bylo zjistit časový rozsah zájmového vzdělávání a jeho poměr k sociálním službám, které školní družina poskytuje.

Otázka číslo 4 „Odhadněte, kolik procent času Vám ve školní družině zabírá realizace zájmového vzdělávání (zaškrtněte jeden údaj)“ nabízela volbu na předepsané stupnici. Jejím cílem bylo zjistit časový rozsah činnosti vychovatele při poskytování zájmového vzdělávání a jeho poměr k jím zajišťovaným sociálním službám poskytovaným školní družinou.

Otázka číslo 5 „Mají rodiče Vašich žáků povědomí o tom, které činnosti školní družiny jsou zájmovým vzděláváním (zaškrtněte jeden údaj)?“ byla formulovaná jako uzavřená s výběrem odpovědi. Jejím cílem bylo statisticky kvantifikovat názor oslovených respondentů na povědomí rodičů o poskytování zájmového vzdělávání školní družinou.

Otázka číslo 6 „Rodiče své dítě posílají do školní družiny, protože pro ně hledají ... (zaškrtněte libovolný počet možností, případně doplňte)“ byla formulována jako polouzavřená s možností volby odpovědi z nabídky a současně s možností vlastní formulace odpovědi. Nabízené formulované odpovědi:

- a) plnohodnotné naplnění volného času,
- b) blízké a levné hlídání, než si je vyzvednou ze školy,
- c) je jim to jedno, nepřemýšlí o tom.

vycházely jednak z mých vlastních zkušeností a jednak z rozboru obecně platných předpisů pro činnost školní družiny.

Otázka číslo 7 „Jakým způsobem posilujete povědomí rodičovské veřejnosti o významu zájmového vzdělávání ve školní družině (stručně vyjmenujte)?“ Byla formulována jako otevřená otázka. Jejím cílem bylo zjistit, zda a jak školní družina komunikuje s veřejností ve vztahu k jejímu, obecně platnými předpisy danému, zaměření na poskytování zájmového vzdělávání.

Otázka číslo 8 „Odhadněte míru Vašeho osobního uspokojení, které vám přináší vaše práce ve školní družině (klasifikujte jako ve škole)“ nabízela volbu na předepsané stupnici. Jejím cílem bylo zjistit průměrnou míru uspokojení vychovatelů při činnosti školní družiny, jakožto jednoho z klíčových předpokladů pro kvalitní činnost školní družiny.

Otázka číslo 9 „Kdybyste měl -a tu možnost, které činnosti vychovatelky byste zrušil -a (stručně vyjmenujte)?“ byla formulovaná jako otevřená otázka. Jejím cílem

bylo zjistit, které činnosti vychovatele jsou chápány jako nadbytečné a bránící zvýšení kvality poskytování zájmového vzdělávání školní družinou.

Otázka číslo 10 „Kdybyste měl -a tu možnost, které činnosti vychovatelky byste posílil -a (stručně vyjmenujte)?“ byla formulovaná jako otevřená otázka. Jejím cílem bylo zjistit, které činnosti a kompetence by z pohledu vychovatele bylo vhodné rozšířit.

8.3 Metodika výzkumu a zkoumaný vzorek

Validita jednotlivých otázek byla ověřena na poměrně malém vzorku 10 vychovatelů, kteří na jednotlivé otázky odpověděli, a následným rozhovorem bylo zkoumáno, zda otázkám porozuměli tak, jak výzkum předpokládá a zda otázka skutečně měří předpokládané skutečnosti. Na základě vyhodnocení byly provedeny drobné úpravy ve znění jednotlivých otázek. Výzkum probíhal v období od 3. ledna 2013 do 4. února 2013.

Zkoumaný vzorek byl zvolen z těchto pohledů:

- plošně pokrývá celé území České republiky,
- zahrnuje školní družiny v obcích od malého počtu obyvatel až po hlavní město Prahu,
- zahrnuje školní družiny právnických osob vykonávajících současně činnost málotřídní základní školy, základní školy tvořené jen prvním stupněm i základní školy úplné,
- školní družina o své činnosti informuje na webových stránkách.

Osloveni byli vychovatelé celkem v 90 školních družinách splňujících výše uvedená kritéria. Lze odhadnout, že bylo osloveno více než 300 vychovatelů.

8.4 Dílčí výsledky výzkumu

Z více než 300 oslovených vychovatelů se výzkumu zúčastnilo a dotazník vyplnilo 51 pedagogických pracovníků. Dle pracovního zařazení v činnosti školní družiny se výzkumu zúčastnilo 43 vychovatelek, 7 vedoucích vychovatelek a 1 jinak zařazená osoba. Vzhledem k tomu, že ze statistického vyhodnocení odpovědí pedagogických pracovníků zařazených do jednotlivých kategorií neplynou statisticky významné rozdíly a počet pedagogických pracovníků z jiných kategorií než kategorie

„vychovatelka“ je velmi malý, bylo upuštěno od původního záměru vyhodnocovat výsledky šetření dle jednotlivých kategorií a vyhodnocení bylo provedeno souhrnně.

Dotazníkového šetření se zúčastnilo 50 žen a 1 muž. Při vyhodnocování odpovědí bylo proto upuštěno od původně plánovaného vyhodnocení odděleně dle pohlaví vychovatelů.

Přehled odpovědí respondentů na **otázku číslo 1** „Které činnosti nebo skupiny činností ve Vaší školní družině považujete za zájmové vzdělávání?“ je uveden v tabulce 5. Činnosti uváděné ve statisticky významném počtu mohou být předmětem zájmového vzdělávání dle příslušných ustanovení obecně platných předpisů. V malé míře respondenti mezi zájmové vzdělávání zařazují i činnosti, které jsou předmětem sociální služby poskytované školní družinou: odpočinkové činnosti (10%), rekreační činnosti (10%) a příprava na vyučování (8%), toto zařazení sociálních služeb do zájmového vzdělávání obecně platné předpisy nevylučují.

Tabulka 5: Odpovědi na otázku číslo 1 „Které činnosti nebo skupiny činností ve Vaší školní družině považujete za zájmové vzdělávání?“

Odpověď	Počet odpovědí	
pracovní činnosti	36	71%
sportovní, tělovýchovné, pohybové činnosti	36	71%
výtvarné činnosti	33	65%
hudební činnosti, zpěv	30	59%
literární a dramatické činnosti	21	41%
estetické činnosti	17	33%
společenskovední činnosti	16	31%
přírodovědné činnosti	15	29%
hry (různé)	11	22%
kroužky bez upřesněného obsahu	10	20%
exkurze, vycházky	6	12%
odpočinkové činnosti	5	10%
rekreační činnosti	5	10%
křížovky, kvízy, hádanky	4	8%
sebeobslužné a zdravotní činnosti	4	8%
technické činnosti, dopravní činnosti, informatika	4	8%
příprava na vyučování	4	8%
veřejněprospěšné činnosti	1	2%

Zdroj: Autor práce, vlastní šetření

Přehled odpovědí respondentů na **otázku číslo 2** „Které další činnosti, mimo zájmové vzdělávání, ve Vaší školní družině vykonáváte?“ je uveden v tabulce 6.

Statisticky významné jsou i činnosti, které by ale mohly být ve školním vzdělávacím programu zařazeny jako zájmové vzdělávání, například:

- akce typu karneval, čarodějnice, den dětí, besídky, soutěže (78%),
- hry dle zájmu dětí a žáků (49%),
- sportovní a tělovýchovné aktivity (35%),
- kroužky bez upřesněného obsahu (31%),
- výtvarné činnosti (25%),
- individuální činnosti, spontánní činnosti (25%),
- výlety, vycházky, pobyt venku (22%),
- pracovní činnosti (20%).

S největší pravděpodobností se jedná o činnosti, které svým charakterem sice zájmovému vzdělávání odpovídají, nebyly ale zařazeny do školního vzdělávacího programu školní družiny, a nemohou proto být považovány za zájmové vzdělávání. Typickým příkladem jsou sportovní a tělovýchovné aktivity, které respondenti zařazují, v některých případech i současně, do obou kategorií.

Tabulka 6: Odpovědi na otázku číslo 2 „Které další činnosti, mimo zájmové vzdělávání, ve Vaší školní družině vykonáváte“

Odpověď	Počet odpovědí	
	počet	procento
akce typu karneval, čarodějnice, den dětí, besídky, soutěže	40	78%
doprovod akce mimo školu (kino, výstavy, cirkus, divadlo, knihovna)	28	55%
hry dle zájmu dětí a žáků	25	49%
sportovní a tělovýchovné aktivity	20	39%
akce příležitostné ve škole	18	35%
kroužky bez upřesněného obsahu	16	31%
odpočinkové relaxační činnosti	16	31%
příprava na vyučování, psaní domácích úkolů	14	27%
výtvarné činnosti	13	25%
individuální činnosti, spontánní činnosti	13	25%
výlety, vycházky, pobyt venku	11	22%
dozory, doprovody, suplování	11	22%
organizační, administrativní statistické činnosti	10	20%
pracovní činnosti	10	20%
četba knih na pokračování a časopisů	7	14%
zdravotní a záchranářské činnosti	6	12%
školní projekty, celoroční hry	5	10%
estetickovýchovné činnosti	5	10%
sebeobslužné činnosti	4	8%

Zdroj: Autor práce, vlastní šetření

Z odpovědí respondentů na **otázku číslo 3** „Odhadněte, kolik procent času z doby pobytu ve školní družině se děti a žáci věnují zájmovému vzdělávání“ plyne, že děti a žáci se věnují zájmovému vzdělávání v průměru 52% z doby pobytu ve školní družině s průměrnou odchylkou 20%. Medián této doby je 40% a nejčastější uváděná hodnota je 40%. Rozdíly mezi činnostmi jednotlivých školních družin jsou tedy značné. Dopočet do 100% představuje sociální služby, které školní družina poskytuje dětem a žákům. Z výzkumu plyne, že rozsah doby, po kterou jsou tyto sociální služby poskytovány, je značný a s jistou mírou nepřesnosti lze konstatovat, že v průměru tvoří polovinu času, který děti a žáci tráví ve školní družině, přitom rozdíly v poskytování sociálních služeb jednotlivými školními družinami jsou značné.

Z odpovědí respondentů na **otázku číslo 4** „Odhadněte, kolik procent času Vám ve školní družině zabírá realizace zájmového vzdělávání“ plyne, že realizace zájmového vzdělávání zabírá vychovatelům v průměru 60% z doby přímé pedagogické činnosti s průměrnou odchylkou 10%. Medián této doby je 60% a nejčastější uváděná hodnota je 60%. Rozdíly mezi činnostmi vychovatelů v jednotlivých školních družinách jsou tedy značné. Dopočet do 100% představuje doba, kdy vychovatelé zajišťují sociální služby, které školní družina poskytuje dětem a žákům. Z výzkumu plyne, že rozsah doby, po kterou vychovatelé zajišťují sociální služby poskytované školní družinou, je značný a s jistou mírou nepřesnosti lze konstatovat, že v průměru tvoří téměř polovinu z jejich přímé pedagogické činnosti, přitom rozdíly v poskytování sociálních služeb jednotlivými školními družinami jsou značné.

Přehled odpovědí respondentů na **otázku číslo 5** „Mají rodiče Vašich žáků povědomí o tom, které činnosti školní družiny jsou zájmovým vzděláváním?“ je v tabulce 7. Z tabulky plyne, že podle názoru respondentů je informovanost rodičů o činnosti školní družiny přibližně poloviční a je zde poměrně velký prostor pro další rozvoj informovanosti rodičů o činnosti školní družiny.

Tabulka 7: Odpovědi na otázku číslo 5 „Mají rodiče Vašich žáků povědomí o tom, které činnosti školní družiny jsou zájmovým vzděláváním?“

Odpověď	Počet odpovědí	
	ano	1
většinou ano	12	24%
přibližně polovina ano, přibližně polovina ne	27	53%
většinou ne	11	22%
ne	0	0%

Zdroj: Autor práce, vlastní šetření

Z odpovědí na **otázku číslo 6** „Rodiče své dítě posílají do školní družiny, protože pro ně hledají...“ plyne, že hlavním důvodem využívání školní družiny rodiči dětí je dle názoru respondentů zajištění blízkého a levného hlídání, než si své dítě vyzvednou ze školy (71%). V necelé polovině případů rodiče ve školní družině hledají pro své dítě plnohodnotné naplnění volného času (47%), viz tabulka 8. Dle názoru respondentů z pohledu rodičů tedy sociální služby školní družiny převažují nad její činností při poskytování zájmového vzdělávání.

Tabulka 8: Odpovědi na otázku číslo 6 „Rodiče své dítě posílají do školní družiny, protože pro ně hledají...“

Odpověď	Počet odpovědí	
	blízké a levné hlídání, než si je vyzvednou ze školy	36
plnohodnotné naplnění volného času	24	47%
je jim to jedno, nepřemýšlí o tom	5	10%
kontakt s vrstevníky (požadavek rodičů i dětí - chtějí být raději v kolektivu)	3	6%
možnost dozoru nad dětmi mezi zájmovými aktivitami, po dobu zaměstnání rodičů	2	4%
kombinace různých vlivů, ale velký vliv má nabídka aktivit	1	2%

Zdroj: Autor práce, vlastní šetření

Přehled odpovědí respondentů na **otázku číslo 7** „Jakým způsobem posilujete povědomí rodičovské veřejnosti o významu zájmového vzdělávání ve školní družině?“ je uveden v tabulce 9. Z odpovědí plyne, že základem činnosti s rodiči v této oblasti jsou formy spojené s osobním kontaktem, tedy úzce směřovaná forma propagace k této cílové skupině. Plošné formy informování rodičovské veřejnosti o významu zájmového vzdělávání ve školní družině mají spíše doplňkový charakter.

Tabulka 9: Odpovědi na otázku číslo 7 „Jakým způsobem posilujete povědomí rodičovské veřejnosti o významu zájmového vzdělávání ve školní družině?“

Odpo věď	Počet odpovědí	
individuální osobní kontakt, komunikace s rodiči	26	51%
vlastní výrobky, výsledky činností	25	49%
informace na třídních schůzkách, konzultačních hodinách	17	33%
informace na internetu (webové stránky školy), granty	15	29%
plány činnosti	14	27%
informacemi na nástěnce, plakátech, školním časopise, žákovských knížkách	14	27%
akce pro děti, žáky i pro rodiče, kroužky	14	27%
fotodokumentace o činnosti a fotogalerie	9	18%
články v místním tisku	3	6%
informace od dětí a žáků	3	6%

Zdroj: Autor práce, vlastní šetření

Z odpovědí respondentů na **otázku číslo 8** „Odhadněte míru Vašeho osobního uspokojení, které vám přináší vaše práce ve školní družině“ plyne, že při použití pětistupňové klasifikace, obdobně jako ve škole, je průměrné hodnocení 2,2 s průměrnou odchylkou 0,5. Uváděný medián této spokojenosti je 2 a nejčastější uváděná hodnota je 2. Rozdíly mezi spokojeností vychovatelů v jednotlivých školních družinách nejsou příliš velké. Průměrné osobní uspokojení vychovatelů při činnosti ve školní družině, dle jejich vyjádření, by tedy bylo možné charakterizovat jako vyšší uspokojení při práci.

Přehled odpovědí respondentů na **otázku číslo 9** „Kdybyste měla tu možnost, které činnosti vychovatelky byste zrušila?“ je uveden v tabulce 10. Z odpovědí plyne, že vychovatelé pociťují jako obtěžující spíše práce, které přímo nesouvisí s činností školní družiny, ale spíše s činností právnické osoby, které činnost školní družiny vykonává, případně souvisí hlavně se sociálními službami poskytovanými školní družinou.

Tabulka 10: Odpovědi na otázku číslo 9 „Kdybyste měla tu možnost, které činnosti vychovatelky byste zrušila?“

Odpověď	Počet odpovědí	
	absolutní	relativní (%)
dozory v jídelně, na vrátnici	24	47%
nic	14	27%
pohotovosti k zástupu za jiného pedagogického pracovníka	12	24%
administrativní zátěž, vytváření dokumentace	9	18%
doprovody dětí a žáků	7	14%
suplování za pedagogické pracovníky	6	12%
přesuny a převádění dětí a žáků	4	8%
hromadné projekty	3	6%
ranní družinu od 6.00 - posunout až na 7.00	1	2%

Zdroj: Autor práce, vlastní šetření

Přehled odpovědí respondentů na **otázku číslo 10** „Kdybyste měla tu možnost, které činnosti vychovatelky byste posílila?“ je uveden v tabulce 11. Z odpovědí plyne, že vychovatelé ve větší míře nepocítují potřebu rozšiřovat své činnosti.

Tabulka 11: Odpovědi na otázku číslo 10 „Kdybyste měla tu možnost, které činnosti vychovatelky byste posílila?“

Odpověď	Počet odpovědí	
	absolutní	relativní (%)
nic	20	39%
menší počet dětí a žáků v oddělení, individuální přístup více času a klidu na práci s dětmi a žáky	11	22%
delší pobyt (činnost) venku	7	14%
sebevzdělávání	6	12%
individuální rozhodnutí o délce času zájmové činnosti	5	10%
sportovní, přírodovědné a praktické akce	5	10%
jednání a kontakt s rodiči	4	8%
lepší vybavení a prostory pro činnost	3	6%
mimoškolní činnost	3	6%
etická a hudební výchova	3	6%
celkové povědomí o práci vychovatele a její prestiž	2	4%
relaxace pro děti a žáky - větší volnost	2	4%
didaktické hry, příprava na školu	2	4%

Zdroj: Autor práce, vlastní šetření

8.5 Interpretace a diskuse výsledků

Výzkumný předpoklad číslo 1 „Zájmové vzdělávání podle školních vzdělávacích programů školních družin je zúženo jen na některé činnosti a zdaleka nepokrývá široké možnosti dané školským zákonem. V některých případech jsou mezi

zájmové vzdělávání zařazovány i sociální služby“ byl ověřen a potvrzen. Školní družina, mimo zájmového vzdělávání, koná některé činnosti, které nejsou zařazeny ve školním vzdělávacím programu, a proto nemohou být považovány za zájmové vzdělávání, i když by jejich zařazení do zájmového vzdělávání bylo možné. Naopak v malé míře jsou mezi zájmové vzdělávání zařazeny i činnosti, které jsou předmětem sociální služby poskytované školní družinou, jako jsou odpočinkové činnosti, rekreační činnosti a příprava na vyučování. Obecně platné předpisy toto rozdílné zařazení obsahově velmi podobných činností nevylučují.

Výše uvedený závěr ale současně otevírá další otázky, zejména:

- proč jsou mezi zájmové vzdělávání zařazovány sociální služby?
- proč některé činnosti, které by mohly být zájmovým vzděláváním, nejsou jako zájmové vzdělávání zařazeny?

Odpovědi na tyto další otázky nebyly předmětem tohoto výzkumu. Stálo by za rozbor, zda je to způsobeno například organizačními podmínkami, ve kterých školní družina svoji činnost vykonává, nebo jak velké je povědomí ředitelů, vedoucích pedagogických pracovníků a vychovatelů o obsahu a rozsahu zájmového vzdělávání, případně které další okolnosti vedou k tomu, že ve školních vzdělávacích programech není vymezeno mnohem více činností, které ve školní družině fakticky probíhají.

Výzkumný předpoklad 2 „Zájmové vzdělávání ve školní družině tvoří přibližně polovinu doby, kterou děti a žáci ve školní družině tráví, přibližně stejnou dobu jim školní družina poskytuje sociální služby“ byl ověřen a potvrzen. Zájmovému vzdělávání se děti i žáci dle odhadu respondentů skutečně věnují v přibližně polovině doby, kterou stráví pobytem ve školní družině, přibližně stejnou dobu jim školní družina zajišťuje sociální služby. Tady se také nabízí otázka k dalšímu výzkumu, zda je rozsah zájmového vzdělávání ve školní družině dostačující, nebo by bylo vhodné ho zvýšit.

Výzkumný předpoklad 3 „Požadavkem rodičů na činnost školní družiny je zejména zajištění péče o děti a žáky v době, kdy ji nemohou z různých důvodů zajistit sami“ byl ověřen a potvrzen. Dle názoru respondentů je pro statisticky významné procento rodičů hlavním důvodem využívání školní družiny zajištění blízkého a levného hlídání, než si své dítě vyzvednou ze školy. Na tom nic nemění skutečnost, že informovanost rodičů o zájmovém vzdělávání ve školní družině je relativně velká a školní družiny průběžně posilují povědomí rodičovské veřejnosti o významu zájmového

vzdělávání. Podle oslovených respondentů rodiče dětí stále družinu nepovažují za plnohodnotné naplnění volného času svých dětí.

Výzkumný předpoklad 4 „Pedagogickým pracovníkům pracujícím ve školní družině jejich činnost přináší velkou míru osobního uspokojení, existuje ale řada námětů pro zlepšení podmínek pro jejich činnost“ byl ověřen a potvrzen. Dle názoru respondentů by průměrné osobní uspokojení vychovatelů při činnosti ve školní družině bylo možné charakterizovat jako spíše vyšší uspokojení při práci. Vychovatelé pocítují jako obtěžující zejména práce, které přímo nesouvisejí s činností školní družiny ale spíše s činností právnické osoby, která činnost školní družiny vykonává, případně souvisejí jen se sociálními službami poskytovanými školní družinou, např. velké množství administrativy, dozorování, pohotovosti, apod., viz tabulka 10. Naopak vychovatelé ve větší míře ani nepocítují potřebu rozšiřovat své činnosti. Někteří vychovatelé, jak vyplývá z odpovědí na otázku číslo 10, by uvítali snížení počtu dětí a žáků v oddělení, aby se jim mohli více věnovat a poskytovat individuálnější péči.

Všechny čtyři výzkumné předpoklady byly výzkumem potvrzeny. Validita těchto závěrů je ale nízká, vzhledem k tomu, že výzkumu bylo ochotno se zúčastnit jen 51 vychovatelů z předpokládaných 300 vychovatelů. Všechny závěry, které plynou z výzkumu, je třeba chápat spíše jako předvýzkum pro výzkum na skutečně reprezentativním vzorku vychovatelů.

9 ZÁVĚRY

Školní družiny poskytují zpravidla dětem a žákům základní školy zájmové vzdělávání podle školského zákona. Neoddělitelnou součástí činnosti školní družiny, tak, jak je požadováno rodičovskou veřejností, je i zajištění dohledu nad dětmi a žáky a jejich činnostmi v době, kdy rodiče z různých důvodů tento dohled nemohou sami zajišťovat, tedy činnost školní družiny obsahuje i sociální složku. Všechny tyto další činnosti školní družiny, mimo zájmového vzdělávání, jsou v textu označeny pojmem „sociální služby“.

Tato diplomová práce v teoretické části podrobně rozebírá jednak zájmové vzdělávání poskytované školní družinou a jednak sociální služby, které školní družina také poskytuje. Popisuje zájmové vzdělávání podle školních vzdělávacích programů, nastiňuje klíčové a odborné kompetence, které jeho účastníci získávají, zabývá se i podmínkami pro zapojení účastníků se speciálními vzdělávacími potřebami do zájmového vzdělávání. Vymezuje i legislativní podmínky pro činnost pedagogických pracovníků ve školní družině včetně jejich odměňování. Zmiňuje i problematiku financování zájmového vzdělávání a stanovení úplaty pro jeho účastníky. Podrobně rozebírá podmínky pro sestavování vlastních dokumentů, které školní družina pro svoji činnost vytváří, zejména školním vzdělávacím programem a vnitřním řádem. Legislativní rámec, ve kterém činnost školní družiny probíhá, je uveden tak, jak je stanoven obecně platnými předpisy ke dni 28. 2. 2013.

Praktická část této diplomové práce předkládá analýzu školních vzdělávacích programů ve vztahu ke konkrétním potřebám školních družin, a dále interpretuje výsledky výzkumu dotazníkovou metodou, jehož cílem bylo ověření předpokladu o zúženém rozsahu zájmového vzdělávání ve školní družině a naopak o rozšíření sociálních služeb poskytovaných školní družinou z podnětu rodičovské veřejnosti.

Analýza vnitřních řádů školních družin ukázala, že prakticky ve všech školních družinách jsou ve vnitřním řádu upravena obdobná ustanovení a velmi podobným způsobem.

Analýza školních vzdělávacích programů přinesla zjištění, že činnosti jednotlivých školních družin, co do obsahu činnosti, nejsou příliš odlišné. Ve školních vzdělávacích programech zveřejněných na webových stránkách v některých případech

chyběly některé povinné údaje, nelze ovšem vyloučit, že na webových stránkách byla uvedena jen zkrácená verze školního vzdělávacího programu, aniž by tato skutečnost byla explicitně uvedena, a úplné znění školního vzdělávacího programu je k dispozici jen v listinné podobě ve školní družině. Poměrně velká část školních družin využívá možnost školní vzdělávací program pro zájmové vzdělávání z praktických důvodů zahrnout do společného dokumentu se školním vzdělávacím programem pro základní vzdělávání nebo s vnitřním řádem. V naprosté většině zkoumaných školních vzdělávacích programů je ještě velký prostor pro rozšíření zájmového vzdělávání. Ředitelé, na návrh vychovatelů školní družiny, by do školních vzdělávacích programů mohli zařadit mnohem více činností, které ve školní družině denně probíhají, ale díky jejich absenci v tomto dokumentu jsou chápány jako další činnost – sociální služba. Tyto sociální služby, které školní družina běžně poskytuje, však žádná platná školská ani sociálně právní legislativa nijak neupravuje, ani nevymezuje.

Výzkum v oblasti pedagogické praxe ve školní družině, i když byl proveden jen na malém vzorku, ukázal, že zájmové vzdělávání podle školních vzdělávacích programů školních družin je zúženo jen na některé činnosti a zdaleka nepokrývá široké možnosti dané školským zákonem. V některých případech jsou mezi zájmové vzdělávání zařazovány i sociální služby. Zájmové vzdělávání ve školní družině tvoří přibližně polovinu doby, kterou děti a žáci ve školní družině tráví, přibližně stejnou dobu jim školní družina poskytuje sociální služby. Důležitým požadavkem rodičů na činnost školní družiny je zejména zajištění péče o děti a žáky v době, kdy ji nemohou z různých důvodů zajistit sami. Vychovatelům pracujícím ve školní družině jejich činnost přináší velkou míru osobního uspokojení, existuje ale řada námětů pro zlepšení podmínek pro jejich činnost. Vychovatelé pocítují jako obtěžující zejména práce, které přímo nesouvisejí s činností školní družiny ale spíše s činností právnické osoby, která činnost školní družiny vykonává, případně souvisejí jen se sociálními službami poskytovanými školní družinou a naopak vychovatelé ani nepocítují potřebu ve větší míře rozšiřovat své činnosti.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

HEŘMANOVÁ, J., MACEK, M.: Metodika pro podporu tvorby ŠVP ve školských zařízeních pro zájmové vzdělávání. 2. vydání, MŠMT, Praha 2009, ISBN 978-80-86784-77-9

HÁJEK, B., PÁVKOVÁ, J., A KOL.: Školní družina. 1. vydání, Portál, Praha 2003, ISBN 80-7178-751-5

MACKOVÁ, G.: Zájmové vzdělávání mladé generace (ve volném čase). Univerzita Jana Amose Komenského Praha, Praha 2011.

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia RVP G. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Praha 2007

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 63-41-M/02 Obchodní akademie. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Praha 2007

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 78-42-M/02 Ekonomické lyceum. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2007

Rámcový vzdělávací program pro obor vzdělání 82-41-M/01 Užitá malba. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, 2009

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Praha 2004

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání (se změnami provedenými k 1. 9. 2007), VÚP, Praha 2007

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání Výzkumný ústav pedagogický v Praze, Praha 2005

Seznam použitých internetových zdrojů

MACEK, M.: Organizační zajištění a rozpočet akce. Cit. 2013-01-11. Dostupný z <http://www.drmacek.cz/>

Seznam použitých ostatních zdrojů

Informace MŠMT školám ve věci odpovědnosti právnické osoby vykonávající činnost školy nebo školského zařízení za škodu způsobenou dětem, žákům či studentům včetně způsobů pojištění této odpovědnosti ze dne 22. 5. 2007

Metodický pokyn MŠMT č. j. 37 014/2005-25 k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy

Nářízení vlády č. 75/2005 Sb., o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Směrnice Ministerstva zdravotnictví č. 49/1967 Věstníku Ministerstva zdravotnictví o posuzování zdravotní způsobilosti k práci (registrovaná v částce 2/1968 Sb.), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Vyhláška č. 259/2012 Sb., o podrobnostech výkonu spisové služby. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Vyhláška č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Vyhláška č. 364/2005 Sb., o vedení dokumentace škol a školských zařízení a školní matriky a o předávání údajů z dokumentace škol a školských zařízení a ze školní matriky (vyhláška o dokumentaci škol a školských zařízení), ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Vyhláška č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Vyhláška č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 133/1985 Sb., o požární ochraně, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 250/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 499/2004 Sb., o archivnictví a spisové službě a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnicích a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <http://portal.gov.cz/app/zakony/zakon.jsp?page=0&rpp=15#seznam>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Seznam tabulek

Tabulka 1: Přehled klíčových kompetencí	17
Tabulka 2: Přehled odborných kompetencí	18
Tabulka 3: Rozpočet pro stanovení úplaty za zájmové vzdělávání a rozpočet akce	22
Tabulka 4: Týdenní rozsah přímé pedagogické činnosti pedagogických pracovníků ve školní družině	45
Tabulka 5: Odpovědi na otázku číslo 1 „Které činnosti nebo skupiny činností ve Vaší školní družině považujete za zájmové vzdělávání?“	58
Tabulka 6: Odpovědi na otázku číslo 2 „Které další činnosti, mimo zájmové vzdělávání, ve Vaší školní družině vykonáváte?“	59
Tabulka 7: Odpovědi na otázku číslo 5 „Mají rodiče Vašich žáků povědomí o tom, které činnosti školní družiny jsou zájmovým vzděláváním?“	61
Tabulka 8: Odpovědi na otázku číslo 6 „Rodiče své dítě posílají do školní družiny, protože pro ně hledají...“	61
Tabulka 9: Odpovědi na otázku číslo 7 „Jakým způsobem posilujete povědomí rodičovské veřejnosti o významu zájmového vzdělávání ve školní družině?“	62
Tabulka 10: Odpovědi na otázku číslo 9 „Kdybyste měla tu možnost, které činnost vychovatelky byste zrušila?“	63
Tabulka 11: Odpovědi na otázku číslo 10 „Kdybyste měla tu možnost, které činnosti vychovatelky byste posílila?“	63

Příloha B - Dotazník

Dobrý den,

jsem vychovatelka ve školní družině a studuji poslední ročník magisterského studia speciální pedagogiky na Univerzitě Jana Amose Komenského v Praze. Chci Vás poprosit o věnování několika minut Vašeho času na vyplnění následujícího dotazníku. Dotazník je anonymní a údaje v něm budou použity pouze ke statistickému zpracování v mé diplomové práci. Jednotlivé dílčí údaje nebudou nikde samostatně zveřejňovány. Předem Vám děkuji za spolupráci.

Bc. Gabriela Macková

Údaje o dotazované -m (zaškrtněte, případně doplňte):

Ž	žena
M	muž

a)	vychovatel-ka
b)	vedoucí vychovatel-ka
c)	jiná pracovní pozice

1. Které činnosti nebo skupiny činností ve Vaší školní družině považujete za zájmové vzdělávání (stručně vyjmenujte)?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

2. Které další činnosti, mimo zájmové vzdělávání, ve Vaší školní družině vykonáváte (stručně vyjmenujte)?

.....
.....
.....
.....
.....
.....

3. Odhadněte, kolik procent času z doby pobytu ve školní družině se děti a žáci věnují zájmovému vzdělávání (zaškrtněte jeden údaj):

0%	20%	40%	60%	80%	100%
----	-----	-----	-----	-----	------

4. Odhadněte, kolik procent času Vám ve školní družině zabírá realizace zájmového vzdělávání (zaškrtněte jeden údaj):

0%	20%	40%	60%	80%	100%
----	-----	-----	-----	-----	------

5. Mají rodiče Vašich žáků povědomí o tom, které činnosti školní družiny jsou zájmovým vzděláváním (zaškrtněte jeden údaj)?

a)	ano
b)	většinou ano
c)	přibližně polovina ano, přibližně polovina ne
d)	většinou ne
e)	ne

6. Rodiče své dítě posílají do školní družiny, protože pro ně hledají (zaškrtněte libovolný počet možností, případně doplňte):

a)	plnohodnotné naplnění volného času
b)	blízké a levné hlídání, než si je vyzvednou ze školy
c)	
d)	
e)	
f)	je jim to jedno, nepřemýšlí o tom

7. Jakým způsobem posilujete povědomí rodičovské veřejnosti o významu zájmového vzdělávání ve školní družině (stručně vyjmenujte)?

.....
.....
.....
.....
.....

8. Odhadněte míru Vašeho osobního uspokojení, které vám přináší Vaše práce ve školní družině (klasifikujte jako ve škole):

vysoké uspokojení

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

 hluboké neuspokojení

9. Kdybyste měl -a tu možnost, které činnosti vychovatelky byste zrušil -a (stručně vyjmenujte)?

.....
.....
.....

10. Kdybyste měl -a tu možnost, které činnosti vychovatelky byste posílil -a (stručně vyjmenujte)?

.....
.....
.....

DĚKUJI. G. Macková

Příloha C – Bibliografické údaje

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Gabriela Macková

Obor: Speciální pedagogika - učitelství

Forma studia: Kombinovaná

Název práce: Zájmové vzdělávání a sociální služba ve školní družině

Rok: 2013

Počet stran bez příloh: 71

Celkový počet stran: 75

Počet titulů české literatury a pramenů: 31

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 1

Vedoucí práce: Mgr. Lenka Felcmanová